

تقدیم به:

شهدای مدافع حرم و شهدای سلامت

دوستت دارم ، همسر عزیزم

(روش‌های محبت ورزی به همسر در نگاه اهل بیت علیهم‌السلام)

اسد الله طوسی

رحمت پوربیدی

سرشناسه: طوسی، اسدالله
عنوان و نام پدیدآور: دوست دارم همسر عزیزم: (روش های محبت ورزی به همسر در نگاه اهل بیت علیهم السلام) / تألیف اسدالله
طوسی، رحمت پوریزدی.
مشخصات نشر: قم، انتشارات قدس، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.
شابک: ۳-۳۷۹۰۴۸-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰-۳۷۹۰۴۸-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۱۵-۱۲۱.
عنوان دیگر: روش های محبت ورزی به همسر در نگاه اهل بیت علیهم السلام.
موضوع: زناشویی (اسلام)
Marriage - Religious aspects - Islam
موضوع: زناشویی (اسلام) — احادیث
Marriage - Religious aspects - Islam - Hadiths
شناسه افزوده: پوریزدی، رحمت، ۱۳۶۵-
رده بندی کنگره: BP258/5
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۲۵
شماره کتابشناسی ملی: ۷۲۸۱۵۰۶

انتشارات قدس

قم/ خیابان شهدا / کوچه ممتاز/ پلاک ۶۹
تلفکس: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۰۵۳

Quds Publication

Momtaz ave, Shohada St, Qom

Tel: +9825-37744053

دوستت دارم همسر عزیزم

(روش های محبت ورزی به همسر در نگاه اهل بیت علیهم السلام)

تألیف: اسدالله طوسی، رحمت پوریزدی

صفحه آرا: سید محمد رضا حسینی

طرح جلد: امین دریانورد

مدیر اجرایی: محمد ترابی فر

قطع: رقعی / ۱۲۸ ص

نوبت چاپ: اول / تابستان / ۹۹

ناشر: انتشارات قدس

چاپ: کمال الملک

قم، خیابان شهداء، کوچه ممتاز/ تلفکس: ۰۲۵-۳۷۷۴۴۰۵۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۳-۳۷۹۰۴۸-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰-۳۷۹۰۴۸-۳

قیمت: ۲۰۰۰۰

* کلیه حقوق محفوظ می باشد *

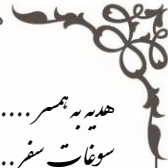

فهرست مطالب

۹.....	دعا
۱۲.....	پیش گفتار
۱۲.....	تعریف محبت
۱۳.....	دوستی و محبت: نیاز فطری انسان
۱۵.....	اهمیت و آثار محبت و لذت

بخش اول: محبت و لذت مستقیم

۲۲.....	نصرت اول: محبت و لذت گفتار
۲۲.....	خوشتر بخشم بودن
۲۴.....	دلجویر از همسر
۲۶.....	دوستی دارم
۲۷.....	عذر خواهی کردن
۲۸.....	با القاب زیبا صدا زدن
۳۰.....	ساکت کردن
۳۱.....	تعریف و تمجید
۳۴.....	شوخی کردن
۳۸.....	دعا به همسر
۳۹.....	مشورت با همسر
۴۱.....	نصرت دوم: محبت و لذت رفتار
۴۱.....	گلک به همسر

- ۴۳..... حدیبه به همسر
- ۴۴..... سوغات سفر
- ۴۵..... وفاسر به قول و قولار
- ۴۷..... دیدار اقولام همسر
- ۴۷..... احتلام به پدر و مادر همسر
- ۴۸..... پرستار درد و بلاغ نقابت
- ۴۹..... پرداخت حمیه
- ۵۰..... لمس و بوسه
- ۵۲..... چلاغ روشن خانه
- ۵۳..... دقچه خاطرات
- ۵۴..... وقت اختصاص
- ۵۵..... بولار خانه در سر
- ۵۶..... احتلام به سلیمه همسر
- ۵۷..... کدبانو نمونه
- ۵۸..... پانجه نیاز جنس
- ۶۰..... اولویت توجه به همسر
- ۶۱..... نگاه محبت به همسر
- ۶۲..... چشم پوش از خطا
- ۶۲..... ارشتر سر بیج
- ۶۳..... خوشتر نینر
- ۶۵..... لقمه سمانج و جرحه ارب
- ۶۶..... ایشار در حق همسر
- ۶۸..... گدشت و بخشش
- ۷۰..... لجنه زدن

۷۰..... معطر شدن گلار همسر
 ۷۲..... یادداشت گذاشتن
 ۷۳..... سفر با همسر
 ۷۵..... خدمت به همسر
 ۷۶..... تقسیم کار
 ۷۷..... مدارا
 ۷۹..... توقع به جا
 ۸۰..... گوشه دار شدن به شخص همسر
 ۸۲..... آراستگی
 ۸۴..... بهشتی شدن
 ۸۵..... ادب در رفتار
 ۸۶..... دست پر به خانه آمدن
 ۸۷..... استقبال و بدرقه
 ۸۹..... مدیریت خولاسته ها
 ۹۰..... رفع غم و غصه
 ۹۱..... عدم بکس

بخش دوم:
 محبت و لایزال غیر مستقیم

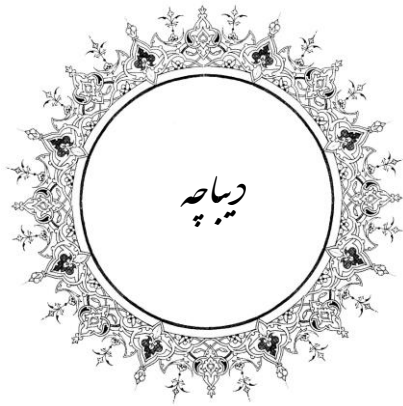
۹۴..... سلام کردن
 ۹۵..... پند و اندرز
 ۹۶..... احترام به دوستای همسر
 ۹۸..... تعریف و تمجید از همسر
 ۹۹..... حفظ اسرار

- ۱۰۱..... دعوت به علم آموزی
- ۱۰۲..... دور هم ها را بخواند کسر
- ۱۰۳..... احترام و مکرم فرزند
- ۱۰۴..... تأمین رفاه و آسایش
- ۱۰۷..... رفع نیازها همسر
- ۱۰۸..... تأمین آرامش و اطمینان
- ۱۰۹..... کنج قناعت
- ۱۱۰..... تولد و وفود تر
- ۱۱۱..... آینه همسر باشیم
- ۱۱۳..... جمع مندر
- ۱۱۵..... کتاب نامه

آزمونها

- ۱۲۴..... آزمون تشریحی
- ۱۲۵..... جاها را خالی پر کنید
- ۱۲۶..... تشریح

ریاضہ

خانواده اولین، مهم ترین و مقدس ترین تشکّل و اجتماع انسانی است و بخش اعظم موفقیت ها و شکست های انسان متأثر از موفقیت ها و شکست های خانواده است. محور و بنیاد اصلی هر خانواده و منشأ همه ی بودن ها و شدن های خانواده زن و شوهر هستند. همچنان که نوع و چگونگی روابط آن دو کیفیت پازل خانواده را شکل می دهد، همچنین، در شکل گیری شخصیت و شاکله ی خودشان و سپس در شکل گیری پازل شخصیتی و شاکله ی فرزندانشان نیز مؤثر است.

نیز این رابطه در مرئی و منظر دیگران قرار داشته و منشأ قضاوت های دیگران خواهد بود. به جهت اهمیت جایگاه خانواده و به تبع آن همسران، شریعت مقدس و مترقی اسلام، بر آن بسیار ارجح نهاده، توصیه ها و الزاماتی برای شکل گیری آن تدبیر کرده است. تدابیری که اقدامات اولیه در جهت شکل گیری خانواده تا ارتباط همسران با یکدیگر و نیز تولید نسل و تربیت صحیح فرزند و... را شامل می شود.

از جمله مهم ترین تدابیر از این دست، قرار دادن عشق و محبت و روابطی همراه با مهر و دلدادگی بین اعضای خانواده به ویژه زن و شوهر است؛ زیرا محبت و مهرورزی از زیباترین و بنیادی ترین اصول حاکم بر روابط خانوادگی و به ویژه رابطه بین همسران موفق و بانشاط است و دین مبین اسلام نیز برابراز علاقه همسران به یکدیگر تأکید بسیار داشته و شیوه هایی را برای آن ارائه داده است. شایسته و نیکوست که همسران مهر و محبت را به طور مستقیم یا غیرمستقیم و به شیوه های

۱. «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ

لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ». (روم/۲۱).

گونگون به یکدیگر ابراز کنند. اظهار عشق و محبت به همسر چندان تأثیرگذار است که اثر آنگاه تا سالها در افراد باقی می ماند.

این حقیقت در کلام حکیمانه نبی مکرم اسلام حضرت محمد ﷺ به زیبایی تمام چنین بیان شده است: «قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أَحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا؛ وقتی مرد به همسرش می گوید «دوستت دارم» این سخن او هیچ گاه از قلب زن بیرون نمی رود»^۱. نوشتار حاضر در صدد بررسی اموری در این ارتباط، به ویژه رابطه همسران و کم و کیف عشق ورزی و محبت به همدیگر، با استفاده صحیح از آیات شریفه ی قرآن و بیانات اهل بیت علیهم السلام و سیره ی مبارکه ی ایشان، است. بدان امید که این اشارات پیوند محبت آمیز قلوب همسران را عمیق تر و روابط عاشقانه ایشان را استوارتر گرداند و مقبول نظر مبارک حضرت حق سبحانه و تعالی و حضرت ولی عصر امام زمان (روحی له الفداء) بوده باشد.

اکنون و قبل از ورود به مباحث اصلی، ابتدا برای روشن شدن مسئله تعریفی روشن از محبت و عشق ورزی ارائه شده و بیان خواهد شد که محبت و عشق ورزی نیرویی خدادادی در انسان و از نیازهای فطری در بشر است. آنگاه اشاره ای هر چند مختصری به پیامدها و برکات محبت ورزی همسران به همدیگر خواهیم داشت.

حُب و مَحَبَّت، از ریشه «حُب» به معنای دانه‌ی گندم و جو و غلات دیگر است. همچنان که دانه، زمین را می‌شکافد و در آن جای می‌گیرد، محبت نیز، قلب انسان را شکافته در آن می‌نشیند. همچنین «حُب» تخم و بذراولیه هر میوه‌ای است و شاید منشأ تحول معنایی محبت که ریشه و مغز حیات است^۱، همین ویژگی بوده باشد. علامه مصباح یزدی (دام عزه) محبت را چنین معنا می‌کند:

«محبت، حالتی است که در دل یک موجود ذی‌شعور نسبت به چیزی که باوجود او ملایمت و با تمایلات و خواسته‌های او تناسبی داشته باشد، پدید می‌آید. محبت یک جاذبه ادراکی است همانند جاذبه‌های غیر ادراکی؛ یعنی همان‌طور که در موجودات مادی فاقد شعور مثل آهن‌ربا، نیروی جذب و انجذاب وجود دارد، در موجود ذی‌شعور هم یک نیروی کشش شعوری و روشن وجود دارد. دل به یک طرف کشیده می‌شود و موجودی دل را به سوی خود جذب می‌کند که اسمش محبت است. ملاک این جذب و انجذاب، ملایمتی است که میان محب و محبوب وجود دارد؛ بنابراین محبت، به چیزی تعلق می‌گیرد که مُحَب، ملایمت کمال آن را باوجود خودش دریافته باشد»^۲.

۱. مفردات راغب، ص ۲۱۵

۲. اخلاق در قرآن، ج ۱، ص ۳۵۹

پیامبر مهربانی‌ها حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در اهمیت و ضرورت مهرورزی و محبت ورزی می‌فرماید: «كَلَّمَا أَزْدَادَ الْعَبْدِ إِيمَانًا أَزْدَادَ حُبًّا لِلنِّسَاءِ؛ هرگاه ایمان بنده‌ای از بندگان خدا فزونی یافت، محبت او به زن (همسرش) نیز افزایش خواهد یافت»^۱. در این بیان زیبا حضرت نه تنها محبت به همسر (زن) را نشان ایمان دانسته‌اند، بلکه افزایش محبت به زن را نشان افزایش ایمان می‌دانند.

دوست و محبت: نیاز فطری انسان

محبت و عشق ورزی و دوست داشتن یکدیگر از جمله اموری است که خالق متعال در سرشت و فطرت همه انسان‌ها نهاده است. به گونه‌ای که هر انسانی به صورت فطری چنین نیازی را در خود احساس کرده و در زندگی خود آن را تجربه نیز کرده است. این مسئله که مربوط به بُعد عاطفی نفس انسانی است، به اعتقاد برخی دانشمندان مخصوص انسان است و در دیگر موجودات حتی حیوانات یافت نمی‌شود. نیاز انسان به محبت کردن و محبت شدن چندان زیاد است که حتی در مواردی که این نیاز برآورده نشده و ارضا نشود، او دچار افسردگی و احساس بیهودگی ناشی از عدم تعلق به کسی و عدم تعلق دیگری به او شده و در نتیجه گرفتار انواع بیماری‌های روحی و روانی می‌شود. بعضاً نیز در مواردی که انسان خود را در جلب محبت دیگران ناکام دیده است، حتی دست به خودکشی نیز زده است. صفحات حوادث جراید و نشریات و گزارش‌های تاریخی گواه این ادعای واقعی

است. البته نکته ظریفی که دانشمندان به آن اشاره دارند این است که به دلیل روابط نزدیک و صمیمی بین فرزندان با پدر و مادر و خویشان و دوستان، اهمیت این نیاز عاطفی و فطری و این خلأ دوستی برای بسیاری از انسان‌ها، چنان ماهی در آب که اهمیت آب را درک نمی‌کند، قابل درک نیست.

ریشه وجود چنین نیازی در وجود انسان، رنج از تنهایی در اوست. انسان همواره از تنهایی رنج می‌برد و در پی آن است که بین او و دیگران رفاقت، انس و محبت برقرار گردد و از زندان تنهایی رها گردد.

و بالاخره، علت اصلی و اساسی محبت و رزی در انسان، حس کمال جویی او و احساس وجود کمال در محبوب است. انسان فطرتاً کمال خواه است و به طوری کلی، به سوی هر کسی که در وی کمال سراغ داشته باشد، جلب و جذب شده و نسبت به وی انس و علاقه پیدا می‌کند. چرا که نزدیکی و انس با وی را وسیله‌ای برای رفع نقص خود و استکمالی برای خود می‌داند. این مسئله مهم باعث شده است تا بعضاً هر چند ارتباط نزدیک و مستقیمی با شخص برخوردار از کمال نداشته باشد و از ناحیه‌ی وی نفعی به او نرسد، باز همه به او علاقه داشته و دوستش دارد^۱.

---

۱. برای آگاهی بیشتر در این ارتباط رک: بال‌های پرواز (آگاهی و بالندگی)، علامه محمد تقی مصباح یزدی، قم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی، ۱۳۹۸ و آبراهام مزلو، انگیزش و شخصیت، ترجمه رضوانی، مشهد، آستان قدس رضوی ۷، ۱۳۶۷؛ و عبدالله نصری، سیمای انسان کامل از دیدگاه مکاتب، تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۱.

اهمیت و آثار محبت و لایزال

بی شک محبت و مهرورزی، همانند دیگر رفتارهایی که از انسان سر می زند، دارای پیامدها و آثاری است. همچنان که از بیان حکیمانه نبی مکرم اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ دریند پیشین استفاده شد، مهرورزی انسان نسبت به دیگران به ویژه همسر دارای پیامدها و برکات خوشایندی برای انسان است. مرحوم شهید آیه الله مرتضی مطهری (رضوان الله علیه) در اهمیت محبت چنین می فرماید:

«یکی از چیزهایی که بشر به آن محتاج است محبت است. انسان، هم احتیاج دارد به اینکه دوست بدارد و هم احتیاج دارد به اینکه او را دوست بدانند؛ هم ذخیره دارد برای محبت دیگران و هم خودش تنها در وجود خودش نمی گنجد، جاهایی هم در وجود دیگران می خواهد؛ هم در رواق دل خودش خانه های خالی برای دیگران دارد و هم خانه ها در رواق های دل دیگران می خواهد»^۱.

آن شهید عزیز در مقام بیان آثار عمیق انگیزشی عشق و محبت چنین می فرماید:

«عشق و محبت، سنگین و تنبل را چالاک و زرنگ می کند و حتی از کودن، تیزهوش می سازد. پسر و دختری که هیچ کدام آن ها در زمان تجردشان در هیچ چیزی نمی اندیشیدند مگر در آنچه مستقیماً به شخص خودشان ارتباط داشت، همین که به هم دل بستند و کانون خانوادگی تشکیل دادند برای اولین بار خود را به سرنوشت موجودی دیگر علاقه مند می بینند، شعاع خواسته هایشان

وسیع تر می شود و چون صاحب فرزند شدند به کلی روحشان عوض می شود. آن پسرک تنبل و سنگین اکنون چالاک و پرتحرک شده است و آن دخترکی که به زور هم از رختخواب بر نمی خاست اکنون تا صدای کودک گهواره نشینش را می شنود، همچون برق می جهد. کدام نیروست که لختی و رخوت را برد و جوان را این چنین حساس ساخت؟ آن، جز عشق و محبت نیست»^۱.

محبت آثار شگفت انگیزی در روابط و دوام پیوند زناشویی دارد. ابراز محبت موجب خواهد شد مرد یا زن همه ی توجه همسرش را به خویش جلب کند؛ و چشم و دل او را از خود لبریز سازد تا جایی برای چیزی یا کسی در ذهن و قلب او باقی نگذارد. رابطه همسران اگر با صمیمیت و مهربانی همراه باشد، موجب گرمابخشی و نشاط بین همسران و دوست داشتن یکدیگر می گردد. در این راستا امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید: «مَنْ تَأَلَّفَ النَّاسَ أَحَبُّهُ؛ هر کس با مردم صمیمی باشد، مردم او را دوست خواهند داشت»^۲.

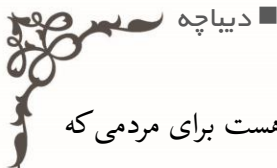
همچنین به بیان قرآن کریم، از حکمت ها و آثار پیوند زناشویی به دست آوردن آرامش است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»^۳ و یکی از آیات او این است که برای شما از خود شما همسرانی خلق کرد تا به سوی آنان میل کنید و آرامش گیرید

۱. مجموعه آثار، ج ۱۶، ص ۲۴۵.

۲. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ج ۹۴۵۲.

۳. روم/۲۱.

و بین شما مودت و رحمت قرارداد و در همین نشان هایی هست برای مردمی که تفکر کنند.».

این آرامش حاصل ابراز عشق و محبت است. در پی بیان علاقه به همسر، آرامش نیز سایه‌ی خود را بر زندگی زناشویی می‌اندازد. البته این محبت باید اظهار و بیان شود ولی از آنجاکه در مواردی زن و مرد به لزوم ابراز علاقه توجه ندارند و یا به روش‌ها و ابزار محبت ورزی علاقه به همسر آگاهی ندارند، سخنی به زبان می‌آورند و رفتاری از ایشان سر می‌زند که منجر به تردید و بی‌اعتمادی در همسر می‌شود. از این رو شایسته است همسران به یکدیگر عشق بورزند و این عشق را به گونه‌های مختلف و به‌طور شفاف ابراز کنند تا حس اعتماد در آن‌ها زنده شود و با گذشت زمان بر عمق و کیفیت آن افزوده شود. بر اثر ابراز محبت زمینه‌های کدورت نیز از بین می‌رود و مانع از بروز مشکلات می‌شود و در برطرف کردن مسائلی که در زندگی پیش می‌آید تأثیر به‌سزایی دارد.

آثار بسیاری برای ابراز عشق و محبت شمرده‌اند از جمله می‌توان به این چند مورد اشاره کرد:

۱. صفا و صمیمیت بیشتر و بهتر،
۲. جلب اعتماد،
۳. جلب توجه همسر،

۴. استحکام بنیان خانواده،
  ۵. خود پنداره شخصیتی مثبت،
  ۶. بهره‌مندی دنیوی و اخروی،
  ۷. لذت بردن از زندگی و ارتباط با دیگران،
  ۸. جلوگیری از کدورت‌ها،
  ۹. خودباوری مثبت،
  ۱۰. داشتن خانواده‌ای پرنشاط و شاداب،
  ۱۱. نجات فرزندان از جدایی پدر و مادری سرپرستی،
  ۱۲. دل‌گرمی به کسب و کار و فعالیت‌های مربوط به معاش،
  ۱۳. نجات اعضای خانواده از انواع آلودگی‌ها و انحراف‌های اخلاقی و رفتاری،
  ۱۴. شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های خدادادی اعضای خانواده به‌طور درست و کامل،
  ۱۵. دل‌گرمی همه اعضا به خانه و خانواده و حاکمیت عشق و دل‌دادگی به هم و دل‌درگرو غیر ناسپردن^۱.
- نکته آخر این که ابراز عشق و علاقه و محبت و ورزی به دیگران، به‌ویژه همسر به گونه‌های مختلف ممکن است. می‌توان به‌طور مستقیم به ایشان محبت ورزید و یا به‌گونه‌ای غیرمستقیم عشق خود را به او نشان داد. نیز بهره‌بردن از نعمت بیان و

زبان و استفاده از آرایه‌های ادبی در نشان دادن عشق و محبت برای ما ممکن است، همچنان که استفاده از توان رفتار و انجام دادن برخی کارها نیز در این راه ما را به مقصد رهنمون می‌شود.

اکنون ما در صدد بررسی اموری از این دست در ارتباط با کم و کیف عشق و رزی و محبت همسران به همدیگر، با استفاده صحیح از آیات شریفه‌ی قرآن و بیانات اهل بیت علیهم‌السلام و سیره‌ی مبارکه‌ی ایشان، هستیم. در پایان از خداوند حنان و منان سپاسگزاریم که توفیق را رفیق راهمان ساخت تا با سخنان نورانی و سیره‌ی مبارکه پیامبر صلی‌الله‌وسلم‌وآله‌وسلم‌علیه‌وسلام‌وآله‌وسلم‌علیه‌وسلام و اهل بیت علیهم‌السلام آشنا شویم و از صاحب نظران و خوانندگان محترم می‌خواهیم که کاستی‌ها را بر ما ببخشایند؛ و ما را از نگاه دقیق خود در نقد و پیشنهاد محروم ننمایند.

الحمد لله رب العالمین

۹۸/۱۰/۱۱

ولادت حضرت زینب علیها‌السلام

ryazdi۱۳۹۵@gmail.com

وقتی نسبت به خود و یا دیگری حب و علاقه‌ای در دل داشته باشیم و درصدد ابراز و نشان دادن آن باشیم، بی‌شک دست به اقداماتی می‌زنیم و آن را در قالب‌های رفتاری گوناگون نشان می‌دهیم. بیان کلمات، فرستادن نامه، خرید هدیه، دفاع از او، بوسیدن، بغل کردن و...، از جمله‌ی آن اقدامات است. در این صورت، مهر و محبت خود به دیگران را به صورت مستقیم نشان می‌دهیم. این رفتارهای محبت‌آمیز به دو گونه زبانی و غیرزبانی می‌سر است.

فصل اول: محبت و زنگ گفتار

از جمله ابراز محبت‌های مستقیم نسبت به دیگران، ابراز محبت زبانی است. در این نوع ابراز محبت‌ها طرفین برای نشان دادن عشق و علاقه به همدیگر، از قواعد گفتاری و استفاده از کلمات، عبارات، مثل‌ها، اشعار، اشارات و کنایات زبانی و نوشتاری و نظایر آن بهره می‌برند. البته، همچنان که توانمند بودن در به کارگیری این فن برای رسیدن به هدف بسیار کارساز است، عدم دقت در این کار ممکن است به نقض غرض منتهی شده ما را از مقصودمان دور کند. اکنون به مواردی از محبت ورزی زبانی اشاره می‌کنیم:

خوش‌سینخ بودم

پیشوای اول شیعیان امیرالمؤمنین علیه السلام در مقام تجلیل از نعمت بی‌بدیل بیان و

زبان می‌فرماید:

«مَا مِنْ شَيْءٍ أَجْلَبَ لِقَلْبِ الْإِنْسَانِ مِنْ لِسَانٍ؛ هَيْجَ شَيْءٍ لِجَبْرِ قَلْبِ الْإِنْسَانِ هَذَا»^۱.

نیک گفتار بودن هنگام سخن گفتن با همسر و او را با القاب و صفات پسندیده صدا زدن از روش‌های معجزه‌آسای ابراز محبت و عشق به همسر است. همسران موفق در هر درخواستی از همسرشان، با افزودن صفتی به اول یا آخر درخواستشان می‌گویند: عزیزم لطف می‌کنی چای بریزی؟ کدبانوی مهربانم لباس مرا اتو می‌زنی؟ آقای خوشگلم می‌شه آخر هفته بریم مسافرت؟

مهارت حضرت فاطمه زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ در استفاده از ابزار زبان برای نشان داده عشق و علاقه خویش به همسرشان امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ در این عبارت زیبایی ایشان خطاب به همسرشان نمایان است:

«رُوحِي لِرُوحِكَ الْفِدَاءُ، وَنَفْسِي لِنَفْسِكَ الْوِقَاءُ»^۲؛ جانم به فدایت و خودم به

قربانت»

همچنین در گفت‌وگوی دیگر بین این دو بزرگوار، امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ السَّلَامُ نهایت عشق و محبت خود به همسرگرامی‌شان حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ را این‌گونه ابراز داشتند و خطاب به ایشان فرمودند:

«بِأَيِّ أَنْتَ وَأُمِّي»^۳؛ پدرم و مادرم فدای تو [ای فاطمه]».

۱. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ج ۴۱۶۳.

۲. مدینه المعاجز، ج ۳، ص ۳۶۹.

۳. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۱۵۳.

رَبُّویر از همسر

آدمی همواره در حال تحول و دگرگونی است. عوامل بیرونی و درونی بسیاری بر انسان تأثیر می‌گذارد یا از وی تأثیر می‌پذیرند. گاهی غمگین و ناراحت، گاهی خوشحال و خندان. گاهی دنیا را همچون بهشتی باصفا و دل‌انگیز و گاهی جهنمی سوزان و ابدی می‌بیند در چنین شرایطی به شدت نیازمند همدل و همراهی است تا با وی درد دل کند و با او انس بگیرد.

همسران می‌توانند سنگ صبور هم باشند و برای یکدیگر گره‌گشا باشند حتی اگر همسران نتوانند مسئله‌ی یکدیگر را حل کنند، شنیدن سخن و درد دل کردن نزد همدیگر به تنهایی، نویدبخش آرامش است و از غم و اندوه روحی و روانی می‌کاهد. مهر و محبت و ابراز آن فقط برای دوران خوشی و سرور نیست بلکه شایسته است دامنه و گستره محبت، ناخوشی‌ها و سختی‌ها را نیز پوشش دهد و از رنج و آلام بکاهد. در منابع تاریخی از سیره رسول خدا ﷺ در برخورد با همسر بیمارشان حضرت خدیجه کبری ع چنین گزارش شده است:

«زمانی که همسرگرمی رسول خدا ﷺ خدیجه کبری ع بیمار شد - همان بیماری که به سبب آن درگذشت - رسول خدا ﷺ بر ایشان وارد شدند و فرمودند: ای خدیجه، برایم بسیار سخت و ناگوار است که تو را این‌گونه ببینم. البته

خداوند در بسیاری از چیزهایی که برای ما سخت است و ناگوار است خیرکثیر قرار داده است»^۱.

رسول خدا ﷺ و خدیجه کبری عَلَيْهَا نه تنها عشقشان را در دل پنهان نمی داشتند بلکه باظرافتی خاص آن را ابراز می کردند. رسول خدا ﷺ در پیغامی که به ایشان فرستادند فرمود:

«همسر خدیجه! گمان مبرکه دوری ام از تو باهدف دور شدن از تو یا از سر خشم و غضب به تو بوده، بلکه دستور خداوند چنین بوده است تا امر او برپا شود. جز خیر را در این دوری گمان مبر؛ و خداوند (به سبب این گذشت تو) هر روز بارها نزد بزرگوارترین ملائکه خود به تو مباحثات می کند.»^۲

در این دو نمونه از سیره ی مبارکه ی رسول گرامی اسلام ﷺ، ابراز عشق و دلدادگی به همسر عزیز و گرامی شان حضرت خدیجه کبری عَلَيْهَا به خوبی نمایان است حضرت در این رفتار کریمانه، هم به شأن منزلت این بانوی مکرمه توجه

۱. «وَلَمَّا مَرَضَتْ مَرَضَهَا الَّذِي تُوفِّيَتْ فِيهِ دَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ لَهَا بِالْكُرْهِ مَيِّ مَا أَرَى مِنْكَ يَا خَدِيجَةُ وَقَدْ يَجْعَلُ اللَّهُ فِي الْكُرْهِ خَيْرًا كَثِيرًا أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ رَزَّجَنِي مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ وَكُلْتُمُ أُخْتُ مُوسَى وَآسِيَةَ امْرَأَةَ فِرْعَوْنَ قَالَتْ وَقَدْ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ قَالَتْ: بِالرِّفَاءِ وَ الْبَيْنِينَ»؛ بحار الأنوار، ج ۱۹، ص ۲۰

۲. «مُحَمَّدُ الْعَلِيُّ الْأَعْلَى يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَهُوَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتَزِلَ عَنْ خَدِيجَةَ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَكَانَ لَهَا مُجْتَبًا وَبِهَا وَامِقًا قَالَ فَأَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ أَرْبَعِينَ يَوْمًا يَصُومُ النَّهَارَ وَ يَقُومُ اللَّيْلَ حَتَّى إِذَا كَانَ فِي آخِرِ أَيَّامِهِ تَلَّكَ بَعَثَ إِلَى خَدِيجَةَ بَعْمَارِ بْنِ بَاسِرٍ وَقَالَ قُلْ لَهَا يَا خَدِيجَةُ لَا تَطْلُبِي أَنْ انْقِطَاعِي عَنْكَ [هَجْرَةً] وَلَا قُلِي وَ لَكِنْ رَبِّي عَزَّ وَ جَلَّ أَمَرَنِي بِذَلِكَ لَتَنْفِذَ [لِيُنْفِذَ] أَمْرَهُ فَلَا تَطْلُبِي يَا خَدِيجَةُ إِلَّا خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لِيُبَاهِي بِكَ كِرَامَ مَلَائِكَتِهِ كُلِّ يَوْمٍ مَرَارًا». بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۷۸.

فرمودند و هم به نیاز ایشان به همدلی در آن حال ناخوشی و بیماری و بالأخره، حضرت به خوبی می‌دانند، عاشق دلداده‌ای چون خدیجه کبری عَلَيْهَا، دوری معشوقی چون رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را تحمل نمی‌کند. حضرت با فرستادن پیامی، ضمن دلجویی از همسرشان، او را به این مهم توجه دادند که هم به ایشان توجه دارند و هم سپاسگزار او هستند.

روست دارم

كُلُّ مَنْ لَمْ يَعشُقِ الْوَجْهَ الْحَسَنَ   قَرَّبَ الْجُلَّ إِلَيْهِ وَالرَّسْنَ
یعنی آن کس را که نبود عشق یار   بهر او پالان و افساری بیار

شایسته است همسران این جمله جادویی «دوستت دارم» را روزانه به همسر خود هدیه دهند تا شور و نشاط زندگی دوچندان شود و پیوند مهر و محبت محکم‌تر گردد.

مردی از امام صادق عَلَيْهِ پرسید: «کسی می‌گوید که دوستت دارم. من از کجا بدانم که {واقعاً} دوستم دارد؟ امام پاسخ داد: دلت را بیآزمای. اگر دوستش داشتی، او نیز تورا دوست دارد»^۲.

در حکمت‌های منسوب به امام علی عَلَيْهِ می‌خوانیم:

۱. شیخ بهائی

۲. سَمِعْتُ رَجُلًا يَسْأَلُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ الرَّجُلُ «يَقُولُ أَوْدُكَ فَكَيْفَ أَعْلَمُ أَنَّهُ يَوَدُّنِي فَقَالَ امْتَحِنْ قَلْبَكَ فَإِنْ كُنْتَ تَوَدُّهُ فَإِنَّهُ يَوَدُّكَ». الكافي، ج ۲، ص ۶۵۲.

«هرگاه درباره دوستی کسی شک کردی، از دل خود درباره او بپرس»^۱.

رسول خدا ﷺ در کلامی شیوا و زیبا می فرماید:

«قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أَحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا؛ این سخن مرد به زن که

«دوستت دارم» هرگز از دل زن بیرون نمی رود»^۲.

نیز آن حضرت عليه السلام درباره آگاه کردن و اظهار محبت زبانی توصیه می کنند:

«هرگاه یکی از شما برادر {مسلمان} خود را دوست می دارد او را {از این دوستی}

با خبر کند چرا که این کار، افراد را بیشتر به هم پیوند می دهد»^۳.

عذرخواهی کردن

اگر پوزش نکو باشد ز کهتر نکوتر باشد آمرزش ز مهتر

هم عذرخواهی و هم پذیرش عذر، نوعی انعطاف نشان دادن در برابر اقدام

دیگران است و این اقدام، گاه موجب فرونشاندن خشم دوطرف می شود. به همین

سبب، رسول خدا ﷺ بهترین زنان امت خویش را کسانی می دانند که برای

فرونشاندن خشم شوهر، انعطاف نشان می دهند. ایشان دریبانی شیوا می فرماید:

«خَيْرُ نِسَائِكُمْ» بهترین زنان شما، زنانی هستند که در خلوت با شوهرش کاملاً

راحت و آزاد باشد و شرم و حیا را کنار بگذارد و وقتی خشمگین می شود یا همسرش

۱. «إِذَا شَكَّكَتْ فِي مَوَدَّةِ إِنْسَانٍ فَاسْأَلِ قَلْبَكَ عَنْهُ». شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ح ۷۰۱.

۲. الکافی، ج ۵، ص ۵۶۹.

۳. «إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَحَاهُ فَلْيُعَلِّمُهُ فَإِنَّهُ أَضَلُّ لِدَاتِ الْبَيْنِ». النوادر (راوندی)، ص ۱۲.

۴. اسعد گرگانی.

بر او خشم می گیرد به شوهرش می گوید: «دستم را در دست تو می گذارم و خواب را به چشمم راه نمی دهم تا وقتی که از من راضی شوی»^۱.

توقع اینکه اعضای خانواده هیچ اشتباهی را در طول زندگی مرتکب نشوند به جا نیست؛ اما می شود از آن ها انتظار داشت که در صورت بروز اشتباه عذرخواهی کنند و دیگران نیز عذر آن ها را بپذیرند. اولین نتیجه عذرخواهی به خود انسان برمی گردد چراکه با پوزش خواستن به بزرگی و عزت خود کمک می کند.

امام علی علیه السلام در پذیرفتن عذر می فرماید: «اقْبَلْ عُدْرَ أَخِيكَ فَإِنَّ لَمْ يَكُنْ لَهُ عُدْرٌ فَالْتَمِسْ لَهُ عُدْرًا؛ پوزش مسلمان را بپذیر و هرگاه عذری ندارد، عذری برای او بتراش»^۲.

این رویه عمل کردن نشان از بالاترین حد بزرگ منشی و کرامت درباره بندگان خدا، به ویژه همسر است و بی شک خداوند چنین رفتار کردن با همسر را بی پاسخ نمی گذارد.

بالقاب زیبا صد از رخ

همسران عاشق هیچ گاه نام هم دیگر را بدون صفت نمی آورند. آن ها به دنبال هر درخواستی از کلمات مثبت و پیرانرژی استفاده می کنند و نام هم دیگر را بدون

۱. «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الَّتِي إِذَا دَخَلْتَ مَعَ زَوْجِهَا خَلَعَتْ دِرْعَ الْحَيَاءِ وَقَالَ عليه السلام الَّتِي إِنْ غَضِبَتْ أَوْ غَضِبَ تَقُولُ لِرَّوْجِهَا يَدِي فِي يَدِكَ لِأَكْتَجِلُ عَيْنِي بِغَمَضٍ حَتَّى تَرْضَى عَنِّي». بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۳۹.

۲. تحف العقول، ص ۱۱۲.

صفت خوب و پسندیده نمی‌آورند چراکه به شخصیت همسرشان اهمیت می‌دهند. حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ و فاطمه عَلَيْهَا السَّلَامُ همیشه یکدیگر را با القاب و کنیه که نمونه‌ای از رعایت ادب و احترام دوسویه در روابط انسانی است می‌خواندند، تعبیر چون:

«يَابْنَ عَمٍّ؛ ای پسرعمو»، «يا ابالحسن» «يا وَصِيَّ رَسُولِ اللَّهِ»، «يا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ»، «يا قَرَّةَ عَيْنِ الرَّسُولِ»...

درباره اهمیت استفاده از القاب و کنیه‌ها و اسامی محبوب و مورد علاقه دیگران، هنگام مخاطب قرار دادن ایشان، امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ می‌فرماید:

«ما اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَامُ البته برای فرزندانمان، از همان سن طفولیت، کینه‌ای برمی‌گزینیم تا مبادا دیگران برچسب‌ها و لقب‌های زشتی را به آنان نسبت دهند»^۱.
نیز رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید:

«ثَلَاثٌ يُصْفَيْنَ وَدَّ الْمَرْءُ» سه چیز است که دوستی مسلمان را با مسلمان دیگر خالص می‌گرداند: هنگامی که او را ملاقات می‌کند با خوش‌رویی با وی برخورد نماید؛ زمانی که خواست کنار او بنشیند برایش جا باز کند؛ به بهترین نامی که دوست دارد او را صدا زند»^۲.

۱. «إِنَّا لَنُكْتَبِي أَوْلَادَنَا فِي صَعْرِهِمْ مَخَافَةَ التَّبَيُّزَانِ يُلْحَقَ بِهِمْ». الكافي، ج ۱۱، ص ۳۷۱.

۲. «ثَلَاثٌ يُصْفَيْنَ وَدَّ الْمَرْءُ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ يَلْقَاهُ بِالْبِشْرِ إِذَا لَقِيَهُ وَ يُوسِعُ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ إِذَا جَلَسَ إِلَيْهِ

وَيَدْعُوهُ بِأَحَبِّ الْأَسْمَاءِ إِلَيْهِ». الكافي، ج ۲، ص ۶۴۳.

سپاسگزار

شکر نعمت از شکر شیرین تر است^۱.

سپاسگزاری زمانی شیرین می‌شود که در عمل به بار نشیند. تشکر زبانی، کمترین رتبه تشکر است و تشکر قلبی و عملی بالاترین آن است. از این رو شایسته است همسر وجود همسرش را نعمت الهی بداند و به روش‌های گوناگون از وی تشکر کند. امام صادق ع در بیانی زیبا می‌فرماید:

«خَيْرُ نِسَائِكُمْ» بهترین زنان شما آن بانویی است که اگر به او چیزی دهند (و یا خدمتی کنند) سپاسگزاری می‌کند و چنانچه از او بازگیرند راضی باشد^۲.

امیر مؤمنان ع نقش سپاسگزاری در تقویت محبت و علاقه را این‌گونه بیان می‌کند:

«شُكْرُكَ لِلرَّاضِي» سپاسگزاری تو از کسی که از تو راضی است، باعث رضایت و وفاداری بیشتر او می‌شود و «شُكْرُكَ لِلسَّاحِطِ» سپاسگزاری از کسی که از تو ناخشنود است، سبب رفع ناراحتی و پیدایش مهربانی او نسبت به تو می‌شود^۳.

از مصادیق آشکار سپاسگزاری در قبال نعمت، شکر عملی است؛ که می‌تواند در قالب‌های زیر ظاهر شود.

۱. داستان نامه بهمنیاری، ص ۶۷۴.

۲. «خَيْرُ نِسَائِكُمْ الَّتِي اِنْ اُعْطِيَتْ شُكْرًا وَاِنْ مَنَعَتْ رَضِيَتْ». بحار الانوار، ج ۱۰۰، ح ۲۳۹.

۳. «شُكْرُكَ لِلرَّاضِي عَنْكَ يَزِيدُهُ رِضًى وَ وِفَاءً وَ شُكْرُكَ لِلسَّاحِطِ عَلَيْكَ يُوجِبُ لَكَ مِنْهُ صَلاَحًا وَ تَعَطُّفًا».

عیون الحکم و المواعظ، ح ۵۲۱۳.

الف: توجه به نعمت بودن همسر: اینکه همسر نعمتی الهی است.
ب: احساس مسئولیت در قبال همسر: همسر را دین و غرامتی بدانند که خداوند به راحتی در اختیارش قرار داده است.

ج: درک موقعیت همسر و مراعات حال او: همسر و موقعیت های ویژه وی را درک کند. او را چون انسان بداند اما از جنسی دیگر و با تفاوت های آشکار و نهان.
د: گذشت و ایثار داشتن، رعایت حقوق همسر، اکرام و احترام به شخصیت همسر، چشم پوشی از خطاهای همسر از دیگر مصادیق قدردانی است.

حضرت علی ع در اهمیت و مراتب قدردانی چنین می فرماید:
«کسی که به او نیکی شده وظیفه دارد نیکی کننده را به خوبی پاداش دهد. اگر توان این کار را نداشت باید به خوبی تشکر کند و اگر زبانش از این کار هم قاصر بود. وظیفه دارد که ارزش آن نیکی را بشناسد و خوبی کننده را دوست داشته باشد و چنانچه از این کار هم کوتاهی کرد، شایسته نیکی نیست»^۱.

تعریف و تجمید

گر در سفرم، تویی رفیق سفرم   ورد در حضرم، تویی انیس حضرم^۲

۱. «حَقُّ عَلٰی مَنْ اَنْعَمَ عَلَيْهِ اَنْ يُحْسِنَ مَكَافَاةَ الْمُنْعِمِ، فَاِنْ قَصَرَ عَنِ ذَلِكَ وَشَعَهُ فَعَلَيْهِ اَنْ يُحْسِنَ التَّنَاءِ، فَاِنْ كَلَّ عَنِ ذَلِكَ لِسَانُهُ فَعَلَيْهِ بِمَعْرِفَةِ النِّعْمَةِ وَ مَحَبَّةِ الْمُنْعِمِ بِهَا، فَاِنْ قَصَرَ عَنِ ذَلِكَ فَلَيْسَ لِلنِّعْمَةِ بِأَهْلِ».

الامالی (طوسی)، ص ۵۰۱، ح ۱۰۹۷.

۲. ابوسعید ابوالخیر.

هر کس، از جمله همسر شما دارای صفات و رفتاری نیک است. نگذارید صفات نیک همسران در پیچ و خم زندگی نادیده گرفته شده و احیاناً پس از مدتی از بین برود. آن‌ها را یادآوری کنید تا عزت نفس همسران زیاد شود و منجر به کسب صفات نیک دیگر شود. تعریف و تمجید از داشته‌های او، از صفات جسمانی تا کارهایی که برای رفاه و آسایش خانواده انجام می‌دهد را در رفتار و گفتار نشان دهید. با تعریف و تمجید از همسر و به اصطلاح عامیانه، «هندوانه زیر بغل گذاشتن»، به ویژه وقتی با شوخی و مزاح همراه باشد، تأثیر شگفت‌انگیزی در روی داشته و به این کار به یک معنی دل او را به دست خواهیم آورد. علاوه بر این، آدمی، با همین تعریف و تمجید صحیح از طرف همسر و در نتیجه اعتماد به نفس و عزت نفسی که به دست می‌آورد، به پیشرفت‌های بزرگی در سعادت خانواده دست می‌یابد.

امام صادق علیه السلام در ستایش از همسرشان حمیده می‌فرماید:

«حَمِيدَةٌ مُّصَفَّاءٌ مِنَ الْأُنَّاسِ كَسَبِيكَةِ الذَّهَبِ؛ حمیده از هر نوع بدی پاک می‌باشد همچون شمش طلا»^۱.

در نقل دیگری، در گفتگوی بین رسول خدا و امیرالمؤمنین علیه السلام چنین آمده است:

روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از حضرت علی علیه السلام پرسیدند: كَيْفَ وَجَدْتَ أَهْلَكَ؛

همسرت را چگونه یافتی؟ حضرت علی علیه السلام در پاسخ ایشان فرمودند: نِعَمَ الْعَوْنُ

عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ؛ همسرم بهترین یاورم درراه اطاعت و بندگی خداوند است. ایشان همین سؤال را از دخترشان حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ پرسیدند ایشان جواب دادند: «خَيْرٌ بَعْلٌ؛ شوهری خوب و شایسته است.»^۱

همچنین از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نقل شده است که:

هنگامی که آیه تطهیر^۲ نازل شد، رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ حضرت فاطمه عَلَيْهَا السَّلَامُ و امام حسن و امام حسین عَلَيْهِمَا السَّلَامُ را در زیر عباى خود، جمع نموده، آنان را اهل بیت خود معرفی کرد. در این هنگام، ام سلمه (همسر پیامبر) گفت: آیا من جز آنان نیستم؟ پیامبر فرمود: «إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ وَإِنَّكَ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ؛ تو بر خیر و نیکی هستی؛ تواز همسران پیامبری»^۳.

در این جریان پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ پاسخ همسرشان (ام سلمه) را با تعریف و تمجید بیان کردند تا با یادآوری برخی نکات مثبت وی، دل آزرده نشود. ابراز محبت محدود به زمان حضور همسر نیست بلکه عاشق حقیقی در زمان نبود همسرش نیز از او به خوبی و نیکی یاد می کند. امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ در حدیثی شریف می فرماید:

۱. مناقب آل ابی طالب، ج ۳، ص ۳۵۶.

۲. «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا؛ خداوند فقط می خواهد پلیدی

و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد.» احزاب/۳۳.

۳. بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۳۱۷.

در نبود برادرتان، به بهترین شکلی که دوست دارید در نبودتان از شما یاد کنند از او یاد کنید.^۱

رسول خوبی‌ها حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِهِ؛ هرکس چیزی را دوست بدارد، از آن بسیار یاد می‌کند»^۲.

شوخی کردن

شوخی از بهشت آمده است.^۳

شوخی و شوخ طبع بودن نمک و لازمه زندگی شاد و پرنشاط است. همسران نیز با ابراز شوخی‌های به‌جا و درست می‌توانند عشق خود را اظهار کنند.

از لقمان حکیم عَلَيْهِ السَّلَام چنین نقل شده است

«سزاوار است انسان خردمند در میان خانواده خود مانند کودک باشد اهل مزاح و شوخی پدرانه و شیرین کاری محبت‌آمیز باشد و چون در اجتماع و میان قوم خود درآید رفتاری مردانه داشته باشد»^۴.

الگو و سرمشق مسلمان حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید:

۱. «ادُّكُرُوا أَحَاكُم إِذَا غَابَ عَنْكُم بِأَحْسَنِ مَا تُحِبُّونَ أَنْ تُذَكِّرُوا بِهِ إِذَا غَبِثُمْ عَنْهُ». الامالی (طوسی)، ص

۲۲۵، ج ۳۹۱

۲. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۷۴.

۳. کتاب کوچه، ج ۵، ص ۱۹۰۲. (از شوخی دوستان نباید رنجید).

۴. «ینبغی للعاقل ان یکون فی اهله کالصبی - یعنی فی المزاح - و حسن الخلق بالملاعبه و المطایبه

فاذا کان فی القوم کان رجلاً». لثالی الاخبار (تویسرکانی)، ج ۲، ص ۱۷۵ و ۲۰۹.

«الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ اللَّهُ مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ وَأَدْخَلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ سُورَا؛ مردم عائله خداوندند پس محبوب‌ترین آنان نزد خدا کسی است که سود به عائله خداوند برساند و خانواده‌ای را خوشحال کند»^۱.

مرحوم مجلسی؛ در شرح کتاب شریف کافی، ذیل این روایت می‌فرماید:

«مقصود حضرت از «عیال» بندگان خداوند هستند که خداوند خالق ایشان و همانند یک پدر، سرپرست امور ایشان است. احوال ایشان را تقدیر کرده و رزق و روزی ایشان را به عهده دارد. مقصود حضرت از «احب الخلق الی الله» نیز کسانی اند که بیش از دیگر بندگان به خداوند نزدیک‌تر بوده و در اثر عبادات بیشتر و بهتر ثواب بیشتری نیز می‌برند. مقصود از «نفع رساندن به بندگان خداوند»، رساندن نعمتی از نعمت‌های الهی به ایشان و یا دفع خطر و ضرری از ایشان، یا ارشاد و هدایت کردن و یا آموزش دادن معارف به ایشان و یا رفع نیازی از ایشان و... در امور دنیوی و اخروی، می‌باشد. حضرت به این نکته مهم نیز توجه دادند که انجام این امور باید به گونه‌ای صحیح انجام شود تا آنچه خداوند برای ایشان ضمانت کرده است محقق گردد. مقصود از «ایجاد سرور و شادمانی در اعضای خانواده»، یا منفعت ویژه‌ای است که تمام اعضای خانواده و آشنایان را شامل شود و یا مقصود

توجه دادن به این امر مهم است که هر منفعتی، وقتی به یکی از مؤمنین برسد، باعث سرور و شادمانی همه اعضای خانواده آن مؤمن خواهد شد.^۱

ششمین پیشوای شیعیان امام صادق علیه السلام می فرماید:

«مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَفِيهِ دُعَابَةٌ» هیچ مؤمنی نیست مگر اینکه دُعابه دارد. راوی سؤال می کند که دُعابه چیست؟ حضرت می فرمایند: «الْمِرْاحُ» مقصود مزاح و شوخی است.^۲

یونس شیبانی می گوید:

روزی امام صادق علیه السلام از من پرسید شوخی کردن نزد شما چه جایگاهی دارد؟ گفتم: اندک! امام علیه السلام فرمود: این گونه نباشید! بی تردید، شوخی از خوش اخلاقی

۱. «الخلق عيال الله» العيال بالكسر جمع عيل كجباد و جيد و هم من يموههم الإنسان و يقوم بمصالحهم، فاستعار لفظ العيال للخلق بالنسبة إلى الخالق، فإنه خالقهم و المدبر لأموهم و المقدر لأحوالهم، و الضامن لأرزاقهم «فأحب الخلق إلى الله» أي أرفعهم منزلة عنده و أكثرهم ثوابا «من نفع عيال الله» بنعمة أو بدفع مضرة أو إرشاد و هداية أو تعليم أو قضاء حاجة و غير ذلك من منافع الدين و الدنيا، و فيه إشعار بحسن هذا الفعل فإنه تكفل ما ضمن الله لهم من أمورهم و إدخال السرور على أهل بيت إمام المراد به منفعة خاصة تعم الرجل و أهل بيته و عشائره أو تنبيه على أن كل منفعة توصله إلى أحد من المؤمنين بصير سببا لإدخال السرور على جماعة من أهل بيته. (مرآة العقول، ج ۹، ص ۳).

۲. «مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَفِيهِ دُعَابَةٌ». قُلْتُ: وَ مَا الدُّعَابَةُ؟ قَالَ: الْمِرْاحُ. الكافي، ج ۴، ص ۷۴۶.

است و تو با این کار، برادر خود را شاد می کنی؛ و به تحقیق پیامبر خدا ﷺ که با افراد شوخی می کرد، می خواست آنان را شاد کند^۱.

امام سجاد علیه السلام چهار چیز را نشانه ی کمال ایمان می دانند. درباره یکی از آن ها می فرماید:

«... يَحْسُنُ خُلُقَهُ مَعَ أَهْلِهِ؛ با اعضای خانواده اش خوش اخلاق و خوش رفتار

باشد»^۲.

این نکته مهم را باید در نظر داشت که شوخی را به تناسب ظرفیت و ویژگی های شخصیتی افراد انجام دهیم تا باعث سرور و نشاط وی شود، در غیر این صورت، ممکن است اسباب کدورت و ناراحتی ایشان را فراهم کند. به بیان دیگر، شوخی مناسب، چه روشن و آشکار و یا در قالب کنایه و اشاره، باید به گونه ای برای طرف مقابل، به ویژه همسر مقبول و جذاب و سازگار باشخصیت وی باشد.

---

۱. عَنْ يُونُسَ الشَّيْبَانِيِّ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: «كَيْفَ مُدَاعَبَةُ بَعْضِكُمْ بَعْضًا؟» قُلْتُ: قَلِيلٌ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا؛ فَإِنَّ الْمُدَاعَبَةَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ، وَإِنَّكَ لَتَدْخُلُ بِهَا السُّرُورَ عَلَى أَخِيكَ، وَ لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم يُدَاعِبُ الرَّجُلَ يُرِيدُ أَنْ يَسْرَهُ». الكافي، ج ۴، ص ۷۴۷.

۲. «أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلُ إِيمَانِهِ وَ مُحَصَّنٌ عَنْهُ ذُنُوبُهُ- مَنْ وَفَى لِلَّهِ بِمَا جَعَلَ عَلَى نَفْسِهِ لِلنَّاسِ وَ صَدَقَ لِسَانُهُ مَعَ النَّاسِ وَ اسْتَحْيَا مِنْ كُلِّ قَبِيحٍ عِنْدَ اللَّهِ وَ عِنْدَ النَّاسِ وَ يَحْسُنُ خُلُقَهُ مَعَ أَهْلِهِ؛ چهار چیز است که در هر کس باشد ایمانش کامل بوده و گناهانش پاک می گردد، هر کس که به خاطر خدا هر حقی را که برای مردم بر عهده خود نهاده بجا آورد و با مردم سخن راست گوید و از هر چیزی که نزد خداوند و بندگان، بد می نماید شرم بدارد و با خانواده خویش به خوش خلقی رفتار کند.» وسائل الشیعه، ج ۱۶،

دعا به همسر

از مصادیق همسر دوستی دعا برای آن هاست. زمانی که فردی برای کسی دست به دعا برمی‌دارد این نشانگر مهر و محبت به آن شخص است.

رسول خدا ﷺ در عفو و عافیت از خداوند را برای خانواده چنین طلب کرده‌اند.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي أَهْلِي وَمَالِي وَوَلَدِي؛ بار خدایا! بخشش و سلامت در دین و دنیا می‌خواهم و دارایی‌ام را از تو درخواست می‌کنم»^۱.

امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که پدرم همواره این دعا را می‌خواند.

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَمِنْ سَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَالْوُفْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ سُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ؛ بار خدایا! از دامن‌گیر شدن رنج و بدبختی و از شتمات دشمنان به تو پناه می‌برم. از ناداری و گران باری به تو پناه می‌برم از بد دیده شدن (بد معروف شدن) همسر و اموال و فرزند به تو پناه می‌برم»^۲.

امام صادق علیه السلام برای ایمنی خانواده، دعایی را آموزش داده و فرموده است که اموال و خانواده خود را با این دعا نگهداری کنید و آن را بعد از نماز عشا و هنگام خواب بگویید. و این دعا همان دعایی (تعویذی) است که جبرئیل برای امام

حسن و حسین علیهم السلام

۱. مصباح المتعجد، ص ۳۳۶، ح ۴۴۳.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۵۲۶، ح ۱۳.

آورد. آن دعا این است:

«أُعِيدُ نَفْسِي وَ ذُرِّيَّتِي وَ أَهْلَ بَيْتِي وَ مَالِي بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَ هَامَّةٍ وَ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ؛ خودم و فرزندان و خانواده و اموالم را از (شر) هر شیطان و گزنده‌ای و از هر چشم بدی، در پناه کلمات تام خداوند درمی‌آورم»^۱.

مشورت با همسر

مشورت در کارها واجب شود تا پشیمانی در آخر کم شود^۲
 زن و شوهر هر کدام به نوبه خود صاحب تجربه‌اند و هم بعضاً از علم و دانشی برخوردار هستند که هر کدام به نوبه خود در گره‌گشایی مسائل زندگی کارساز است. از سویی دیگر، از لوازم شریک زندگی قراردادن کسی؛ استفاده از این توانمندی‌ها و در نتیجه مشورت با وی در امور زندگی است. حتی اگر همسر تخصص کافی در زمینه‌ای نداشته باشد. ولی از بابت شراکت زناشویی و احترام به شریک زندگی، بهتر است به رأی و نظر او گوش فراداده؛ و از وی نظرخواهی شود. چراکه با نظرخواهی از همسر در چنین شرایطی باعث بالا بردن اعتماد به نفس و عزت نفس در وی شده و به شخصیت وی احترام گذاشته‌ایم.

۱. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: حَصَّنُوا أَمْوَالَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ وَ اخْرُزُوهُمْ بِهِدَى وَ قُولُواهَا بَعْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ الْأَخْرَةَ أُعِيدُ ... وَ هِيَ الْعُودَةُ الَّتِي عَوَّدَ بِهَا جِبْرِئِيلُ عليه السلام الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ عليهما السلام. تهذيب الأحكام، ج ۲، ص ۱۱۶، ح ۴۳۶. روایت هنگام خواب در کتاب من لايحضر الفقيه، ج ۱، ص ۴۷۰، ح ۱۳۵۲.

طبق بیان قرآن مجید، مادر باید دو سال، به بچه خود شیر بدهد؛ ولی اگر والدین پس از مصلحت اندیشی و مشورت به این نتیجه رسیدند کودک را پیش از دو سال از شیر بگیرند اشکالی ندارد. قرآن مجید می‌فرماید:

«فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَ تَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ؛ اگر زن و شوهر، با رضایت یکدیگر و مشورت، بخواهند کودک را (زودتر) از شیر بازگیرند، گناهی بر آنها نیست؛ و اگر (با عدم توانایی، یا عدم موافقت مادر) خواستید دایه‌ای برای فرزندان خود بگیرید، گناهی بر شما نیست؛ به شرط اینکه حق گذشته ما را به طور شایسته بپردازید»^۲.

امام کاظم علیه السلام با بیانی شیوا در این باره می‌فرماید:

«کسی که مشورت می‌کند اگر کارش را درست انجام دهد مردم او را می‌ستایند و اگر اشتباه کند دیگران وی را معذور خواهند داشت»^۳.

۱. وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَ فِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ... (لقمان/۱۴): ما انسان را در مورد پدر و مادرش و مخصوصاً مادرش، که با ناتوانی روزافزون حامل وی بوده و از شیر بریدنش تا دو سال طول می‌کشد، سفارش کردیم... و «وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَ وَضَعَتْهُ كُرْهًا وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا...» (احقاف/۱۵): ما به انسان سفارش پدر و مادرش را کردیم که به ایشان احسان کند احسانی مخصوص به آنان، مادرش او را به حملی ناراحت‌کننده حمل کرد و به وضعی ناراحت‌کننده بزایید و حمل او تا روزی که از شیرش می‌گیرد سی ماه است.

۲. بقره/۲۳۳.

۳. «مَنْ اسْتَشَارَ لَمْ يَعْذَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحًا وَ عِنْدَ الْخَطَاءِ عَازِرًا». نزهه الناظر و تنبيه الخاطر، ص

فصل دوم: محبت و لایزال رفتار

برای نشان دادن مهر و محبت به دیگران، تنها به زبان و گفتار بسنده نمی‌شود. ای بسا رفتارها و اقداماتی که صدها برابر از بیان و گفتار تأثیرگذارتر است. اهدای هدیه به مناسبت‌های مختلف، رفتار همراه با اکرام و احترام به طرف مقابل، به خصوص در مرئی و منظر دیگران، استفاده از اشارات و کنایات رفتاری غیرزبانی، همراهی با او در غم و شادی، از جمله این رفتارهای محبت‌آمیز است.

ملک به همسر

وظیفه‌ی زن و مرد ای حکیم، دانی چیست؟

یکی است کشتی و آن دیگری است کشتیان

چون خداست خردمند و کشتیش محکم

دگر چه باک ز امواج و رطه و طوفان^۱

احساس نیاز به دفاع در انسان، به‌ویژه هنگامی که به وی ستمی شود، در همه انسان‌ها وجود دارد. انسان هنگام ظلم ستم دیگران نسبت به وی، نیازمند یاری شفیق و شجاع است تا از وی دفاع کند. هریک از زن و شوهر، خود را یار و یاور دیگری می‌داند. از این رو، اگر به هر کدام ستم شود، از همسر خویش انتظار یاری و کمک دارد. اگر همسر به این درخواست درونی همسرش به خوبی پاسخ دهد،

موجب رضامندی وی می‌شود و از این راه، محبت و علاقه خود را به وی ابراز داشته است.

نمونه آشکار آن دفاع جانانه حضرت خدیجه کبری، امیرالمؤمنین و فاطمه زهرا علیها السلام از همسرشان است. در منابع تاریخی و روایی درباره دفاع حضرت خدیجه کبری علیها السلام از همسرگرمی خویش یعنی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم مطالب زیادی گزارش شده است. نکته‌ای که در همه این گزارش‌ها مشترک است، دفاع و پشتیبانی از ایشان تا جایی است که این بانوی جلیل‌القدر و ثروتمند قریش به پای این آرمان بلند خویش تمام جاهت و آبروی خود و تمام ثروت عظیم خود را فدا کرد. به گونه‌ای که در آن دوران از عمر شریف خود، هم هنگام تولد فرزندش حضرت فاطمه زهرا علیها السلام تنها و بدون همراهی همراهان گذشته بود و هم هنگام رحلت، تنها بودند و فقط همسرگرمی‌شان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در کنارشان داشتند. نیز دختر گرامی ایشان حضرت فاطمه زهرا علیها السلام نیز مانند مادر فداکارش، در دفاع و حمایت از همسر

بزرگوارشان حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام هم هستی خود، حتی جان شریف خود را در طبق اخلاص گذاشته و به بدترین وضعی به شهادت رسید^۱.

۱. در منابع تاریخی صدر اسلام در شرح و بیان زندگی رسول خدا و همسر و فرزندانش به این امور به تفصیل اشاره شده است. به ویژه در کتاب شریف بحار الانوار، ج ۲۸ و ج ۴۳، غالب روایات در این باب جمع‌آوری شده است.

هدیه به همسر

هر چه از دوست می رسد خوب است گهرمه سنگ و گهرمه چوب است^۱
برای ابراز عشق به همسرگاهی حتی هدیه ای کوچک و ناچیزی می تواند تأثیرگذار باشد. از ویژگی های مهم هدیه. غافلگیرانه و خلاق بودن است. گاه هدیه ای کوچک، مانند شیشه عطری کوچک یا شاخه ای گل، چنان برای همسر غافلگیرانه است و دروی تأثیرگذار است و به وی نیرو به می دهد که صدها هدیه بزرگ تر و گران تر از آن، چنان کارکردی ندارد. رسول خوبی ها حضرت محمد ﷺ در سخنی گویا می فرماید:

«هَبَةُ الرَّجُلِ لِرَوْجَتِهِ تَزِيدُ فِي عَفْوَتِهَا؛ هدیه مرد به همسرش سبب پاک دامنی

اوست»^۲.

نقل شده است که بخشی از غنیمت یکی از جنگ های رسول خدا ﷺ به امیر المومنین علی عليه السلام که یکی از مجاهدان بود، تعلق گرفت. حضرت آن را به همسرشان فاطمه زهرا عليها السلام هدیه دادند^۳.

همچنین رسول خدا ﷺ در آثار معجزه آسای هدیه می فرماید:

۱. داستان نامه بهمنیاری، ص ۹۸۴.

۲. کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۱.

۳. «قَدْ أَصَابَ عَلِيُّ عليه السلام شَيْئًا مِنَ الْغَنِيمَةِ فَدَفَعَهُ إِلَى فَاطِمَةَ» مکارم الاخلاق، ص ۹۴.

«هدیه دادن، ایجاد دوستی می‌کند و روابط برادری را تازه می‌سازد و کینه‌ها را از دل‌ها می‌زداید»^۱.

هدیه منحصر به هدایای مادی نیست بلکه شامل مصداق معنوی آن نیز می‌شود. کلام حکمت‌آمیزی را به همسر آموختن و یا جمله‌هایی که باعث تقویت مهر و محبت می‌شود و گرمی خانواده را دوچندان می‌کند نیز هدیه است. چنانکه امام علی علیه السلام نصیحت کردن را نیز هدیه می‌دانند و می‌فرماید:

«نِعْمَ الْهَدِيَّةُ الْمَوْعِظَةُ؛ بهترین هدایا پند و اندرز است»^۲.

سوغات سفر

تدارک هدیه برای همسر هنگام برگشت از مسافرت را فراموش نکنید. همسری که پس از چند روز دور از هم بودن حال با چشم و دلی پر از انتظار پدیداری شماست. هر چند او منتظر خود شخص شماست، در عین حال، شما با آوردن سوغاتی سفر به او می‌فهمانید که در سفر و دوری از او به فکر و یادش بوده‌اید.

امام باقر علیه السلام در بیانی شیوا و زیبا می‌فرماید:

۱. «الْهَدِيَّةُ تُورِثُ الْمَوَدَّةَ وَ تُجَدِّدُ الْأُخُوَّةَ وَ تُذْهِبُ الضَّغِينَةَ». بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۱۶۶.

۲. عیون الحکم و المواعظ، ح ۹۱۲۹.

«وقتی که یکی از شما به مسافرت می‌رود، با دست‌خالی به خانه بازنگردد بلکه هنگام بازگشت از سفر برای اهل و عیال خود هدیه‌ای بیاورد اگرچه در دست او سنگ ناچیزی باشد»^۱.

بازگردد چو او به سوی حضر   چون رود یک‌تن از شما به سفر
قدر میسور اگرچه بود حجر   هدیه آرد برای اهل و عیال^۲

وفایه قول و قنار

عمل به پیمان و وفای به عهده علاوه بر وظیفه‌ی شرعی و اخلاقی، در عمل موجب جلب اعتماد و اطمینان خاطر همسر شده و از نشانه‌های محبت و علاقه قلبی به اوست.

چو عهدی با کسی بستی به جا آر   که ایمان است، عهد از دست مگذار^۳

۱. «إِذَا سَافَرَ أَحَدُكُمْ فَقَدِمَ مِنْ سَفَرِهِ فَلْيَأْتِ أَهْلَهُ بِمَا تَيْسَّرَ وَلَوْ بِحَجْرٍ». وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۵۹.

۲. لا اداری.

۳. ناصر خسرو.

در روایت آمده که حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ دو همسر^۱ داشته‌اند. وقتی نوبت حضور در خانه یکی از آن‌ها بود، در خانه دیگری نمی‌ماندند و حتی اگر نیاز به وضو ساختن بود، در آن خانه وضو نمی‌گرفتند^۲.

درباره وفای به عهد در برخورد با همسران از سیره رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نیز چنین نقل شده است:

«پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ زمان خود را بین همسرانشان تقسیم کرده بودند. ایشان چنان این تقسیم را مراعات می‌کردند که حتی وقتی بیمار می‌شدند، می‌فرمودند تا بنا بر برنامه‌ی معین شده، ایشان را به خانه‌های همسرانشان ببرند تا در آنجا استراحت بفرمایند»^۳.

وفای عهد نگه‌دار و از جفا بگذر   به حق آن که نیم^۴ یار بی وفا ای دوست^۵

۱. حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ تا زمانی که حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ زنده بودند. با ایشان زندگی می‌کردند و پس از شهادت ایشان به وصیت خود حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ همسری به نام «امامه» را برگزیدند. «... تَزْوِيحُ أُمَامَةَ بِنْتُ زَيْنَبٍ أَوْضَعْنِي بِهَا فَاطِمَةُ...». کتاب سلیم بن قیس هلالی، ج ۲، ص ۸۷۰.

۲. رُوِيَ أَنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ لَهُ امْرَأَتَانِ فَكَانَ إِذَا كَانَ يَوْمٌ وَاحِدَةً لَا يَتَوَضَّأُ فِي بَيْتِ الْأُخْرَى. وسائل الشیعه، ج ۲۱، ح ۲۷۲۵۱، ص ۳۴۳.

۳. «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَفْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ فِي مَرَضِهِ فَيُطَافُ بِهِ بَيْنَهُنَّ» وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص

دیدار اقوام همسر

دید و بازدید از سنت‌های بسیار زیبا و پراهمیت دین مبین اسلام است از این رو شایسته است همان‌گونه که به اقوام خویش احترام و عزت قائل هستید و به دیدار آن‌ها می‌روید و یا آن‌ها را دعوت به مهمانی می‌کنید. از بستگان همسران نیز استقبال کنید همان عزت و احترام را نسبت به آن‌ها داشته باشید؛ و هیچ خط قرمزی برای خودتان در امور دید و بازدید بستگان و خویشاوندان تعیین نکنید مگر آنجا که ضرر قطعی در میان باشد. دیدار با خویشان، باعث پیوند دوستی و محبت می‌گردد. در این باره امام علی عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید:

«صِلَةُ الرَّحِمِ تُوجِبُ الْمَحَبَّةَ؛ دیدار خویشاوندان باعث ایجاد محبت بین ایشان می‌گردد»^۱.

همچنین ایشان درباره پیامدهای شوم قطع رحم هشدار می‌دهند:

«از پیامدهای قطع رحم و قطع رابطه با خویشان، فقر و نداری است»^۲.

احترام به پدر و مادر همسر

به نظرها و پیشنهادهای والدین همسران احترام و همانند والدین خود به آن‌ها عشق بورزید. چرا که آن‌ها نیز شمارا همانند فرزند خود قبول کرده‌اند. بدین وسیله

۱. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ج ۹، ص ۹۳۰.

۲. «قَطِيعَةُ الرَّحِمِ تُورِثُ الْفَقْرَ». مشکاة الانوار، ص ۱۲۹. در روایات آثاری و برکاتی برای صلح رحم

شمرده‌اند از جمله: جلوگیری از بلا، رفع فقر، زیادی روزی، آبادی خانواده‌ها و شهرها، سلامتی بدن، طولانی شدن عمر، مانع از مرگ ناخوشایند. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۹۱.

عشق و محبت خویش نسبت به همسران را به وی نشان دهید؛ زیرا مهر و محبت همسر با احترام گذاشتن به والدین او چندین برابر می گردد.
چنان چه معروف است: «پدران سه گونه اند: پدر اصلی، انسان را به دنیا آورده است و پدری که به انسان علم معرفت می آموزد و پدر همسر»^۱.

پرستار در دروازه نقابت

در سختی ها و بیماری ها همانند پرستاری مهربان کنار او بمانید و از وی به خوبی مراقبت کنید. عشق و علاقه خود را نشان دهید تا متوجه شود همسر خوب بودن فقط برای روزهای خوش در حال سلامتی نیست. بلکه در هر شرایطی حامی او هستید و او را با هر حال و اوضاعی دوست دارید. در این باره رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

هر کس برای برآوردن نیاز بیماری بکوشد، چه آن را برآورده سازد و چه نسازد، مانند روزی که از مادرش زاده شد، از گناهانش پاک می شود یکی از انصار پرسید: یا رسول الله پدر و مادرم فدایت اگر مریض از اهل خانه ی او باشد اجر و پاداش کار او بیشتر نیست؟ حضرت فرمود: بله^۲.

۱. «الآبَاءُ ثَلَاثَةٌ: أَبُو وَلَدِكَ وَأَبُو عِلْمِكَ وَأَبُو زَوْجِكَ». به نقل از الغدیر، ج ۱، ص ۳۶۹. در کتاب های

حدیثی معروف، اثری از این حدیث نیافتیم.

۲. «مَنْ سَعَى لِمَرِيضٍ فِي حَاجَةٍ قَضَاهَا أَوْ لَمْ يَقْضِهَا حَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ؛ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَا بَنِي أُمَّتٍ وَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنْ كَانَ الْمَرِيضُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ أَفَلَا يَكُونُ ذَلِكَ أَكْبَرَ أَجْرٍ إِذَا سَعَى فِي حَاجَةِ أَهْلِ بَيْتِهِ قَالَ نَعَمْ». من لا يضره الفقيه، ج ۴، ص ۱۶.

این رفتار محبت‌آمیز از آن جهت حائز اهمیت فوق‌العاده است که انسان در شرایط بیماری نیاز بیشتری به توجه و اهمیت دادن را در خود احساس می‌کند. چنین توجهی در چنین حالتی به بیان عامیانه بیشتر به دل می‌نشیند و بی‌شک در ایجاد و تقویت عشق و محبت تأثیر بیشتری دارد.

پردازش مهریه

برای اینکه محبت خود را به همسران نشان دهید قسمتی از مهریه را به او ببخشید؛ و اختیار آن را به دست خودش دهید. با این کار ثابت می‌کنید که با علاقه و عشق به شما پیوسته است نه به خاطر پول و ثروت.

قرآن مجید درباره اهدای مهریه می‌فرماید:

«وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا

مَرِيئًا؛ و مهر زنان را (به‌طور کامل) به‌عنوان یک بدهی (یا عطیه) به آنان بپردازید! (ولی) اگر آن‌ها چیزی از آن را با رضایت خاطر به شما ببخشند حلال و گوارا مصرف کنید!»^۱.

همچنین نقل شده است که: جمعی از افراد که به خانه امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام رفته بودند، پرسیدند: ای فرزند رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در منزل شما چیزهایی به چشم می‌خورد که در شأن زاهدانه شما نیست. {مراد آن‌ها فرش‌ها و پستی‌های رنگی و بعضاً قیمتی بود.} امام عَلَيْهِ السَّلَام پاسخ دادند ما مهریه زنان خود را می‌پردازیم و آن‌ها از

مهریه خود، اثاث خانه و آنچه بخواهند می‌خرند و چیزی از این‌ها مربوط به ما نیست.^۱

رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

«هرگاه زنی پیش از انجام زفاف مهریه‌ی خود را به شوهرش ببخشد خداوند برای هر دینار، آزاد کردن بنده‌ای را به او پاداش می‌دهد. از رسول خدا ﷺ سؤال شد اگر بعد از ازدواج به چنین کاری اقدام کند، چگونه است؟ فرمود: آن دیگر از کمال و مهر و الفت خواهد بود».^۲

به بیان معصومین علیهم‌السلام انجام این‌گونه اقدامات نشان از محبت و علاقه هر کدام از زن و شوهر به هم دیگر است که علاوه بر آثار و برکات دنیوی در زندگی دنیوی، دارای برکات بی‌شماری در زندگی اخروی ایشان خواهد بود.

مس و بوسه

میان عاشق و معشوق رازی است چه داند آن‌که اُشتر می‌چراند^۳

۱. حَلَّ قَوْمٌ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليهما السلام فَقَالُوا يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ نَرَى فِي مَنْزِلِكَ أَشْيَاءَ مَكْرُوهَةً وَ قَدْ رَأَوْا فِي مَنْزِلِهِ بَسَاطًا وَ تَمَارِقَ فَقَالَ إِنَّمَا نَنْتَزِجُ النِّسَاءَ فَتُعْطِيهِنَّ مَهْرَهُنَّ فَيَشْتَرِينَ بِهَا مَا شِئْنَا لَنَا مِنْهُ شَيْءٌ. مكارم الاخلاق، ص ۱۳۱.

۲. «مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَصَدَّقَتْ عَلَى زَوْجِهَا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بِهَا إِلَّا كُنِبَ لَهَا بِكُلِّ دِينَارٍ عَشْرُ رَقَبَةٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَكَيْفَ بِالْهَيْبَةِ بَعْدَ الدُّخُولِ قَالَ إِنَّمَا ذَاكَ مِنْ مَوَدَّةِ الْأَلْفَةِ». الجعفریات، ص ۸۸. این حدیث در

کتاب (هدایه الامه الی احکام انمه عليها السلام، شیخ حر عاملی، ج ۷، ص ۲۹۳ و بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۳۵۳، در ذیل بحث مهریه آمده است).

۳. امثال وحکم دهخدا، ج ۴، ص ۱۷۶۶.

سرچشمه لمس کردن و بوسیدن عشق و محبت است. نوازش کردن آرامش روحی قدرتمندی به انسان می دهد که در سایه آن مهر و محبت دوچندان می شود. امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام بوسیدن لب را فقط مختص کودک و همسر می داند و می فرماید:

« بوسیدن لب جایز نیست، مگر برای زوجه و فرزند کوچک»^۱.

رسول مهربانی ها حضرت محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می فرماید:

«إِذَا التَّقِيْتُمْ فَتَلَاقُوا بِالسَّلِيمِ وَالتَّصَافِحِ؛ هرگاه باهم روبه رو شدید با سلام گفتن و دست دادن روبه رو شوید»^۲.

همچنین رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ دست دادن را عاملی در جلب محبت می دانند و می فرماید:

« به یکدیگر دست بدهید که محبت را زیاد می کند»^۳.

لمس کردن و دست همسر را گرفتن احساس آرامش و راحتی خاصی را به همسر منتقل می کند.

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ در بیانی جالب می فرماید:

۱. «لَيْسَ الْقُبْلَةُ عَلَى الْفَمِ إِلَّا لِلزَّوْجَةِ أَوْ الْوَالِدِ الصَّغِيرِ». الكافي، ج ۲، ص ۱۸۶.

۲. الكافي، ج ۲، ص ۱۸۱.

۳. «تَصَافِحُوا فَإِنَّ الْمُصَافِحَةَ تَزِيدُ فِي الْمَوَدَّةِ». مستدرک الوسائل، ج ۹، ص ۵۸.

«هنگامی که مرد دستان همسرش را بگیرد و یا زن دستان همسرش را بگیرد، گناهانشان از لابه لای انگشتانشان فرومی ریزد»^۱.

شاید اینکه فرموده اند نگاه به چهره همسر و دستان او را گرفتن گناهان را فرومی ریزد کنایه از این باشد که با او به مهربانی و لطافت برخورد کنید و با او درد دل و راز دلش را بشنوید؛ و علاوه بر این می تواند آثار دیگری نیز داشته باشد.

لمس کردن، علاوه بر آنچه گفته شد، تأثیر شگفت انگیزی در کنترل خشم و هیجانات دارد. در این زمینه معدن علم و دانش امام محمد باقر علیه السلام می فرماید:

«أَيُّمَا رَجُلٍ غَضِبَ عَلَى ذِي رَحِمِهِ فَلْيَقُمْ إِلَيْهِ وَلْيَدْنُ مِنْهُ وَلْيَمَسَّهُ فَإِنَّ الرَّحِمَ إِذَا مَسَّتِ الرَّحِمَ سَكَتَتْ؛ هر کس بر خویشاوندان خشم بگیرد، باید برخیزد و نزد او رود و او را لمس نماید، زیرا رحم (خویشاوند) چون لمس شود آرامش می یابد»^۲.

چراغ روشن خانه

از محبت تلخ‌ها شیرین شود	از محبت مس‌ها زرین شود
از محبت دردها صافی شود	از محبت دردها شافی شود
از محبت مرده زنده می‌کنند	از محبت شاه بنده می‌کنند ^۳

۱. «فاذا اخذ بكفها و اخذت بكفه تساقطت دُنُوهُمَا من جِلالِ اصابعهما». کنز العمال، ج ۱۶، ص

۲۷۶، ح ۴۴۴۳۷.

۲. امالی (صدوق)، مجلس ۵۴، ح ۲۵.

۳. مولوی.

رسیدگی به امورات داخل خانه و مرتب کردن اسباب و اثاثیه و تهیه‌ی غذای مناسب از جمله روش‌های مناسب ابراز محبت و نیز مؤثر در ایجاد و تقویت محبت به همسر است. رسول خدا ﷺ در بیانی زیبا می‌فرماید:

«حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ» حق مرد بر زن آن است که چراغ خانه را روشن نگه دارد و خورد و خوراک برای اهل خانه آماده سازد^۱.

«روش نگه داشتن چراغ خانه» می‌تواند کنایه از این باشد که خانه را شاداب و سرزنده نگه دارد و نیز زن مدیر خانه است و امور داخلی خانه به عهده زن است.

دِقْرِصِ خَاطِرَات

از محبت خارها گل می‌شود   از محبت سرکه‌ها مُل می‌شود
از محبت دارتختی می‌شود   از محبت باربختی می‌شود^۲

همسران پس از گذران عمر، هر یک خاطراتی خوش و بعضاً تلخ در زندگی خویش خواهند داشت. یادآوری خاطرات شیرین و خوش زندگی، برایشان خوشایند و فرح‌بخش خواهد بود. یادآوری سال روز ازدواج، دوران نامزدی، مسافرت‌ها، موفقیت‌ها... همراه با خرید هدیه از راه‌های خوب ابراز محبت است؛ زیرا هرکدام از این پدیده‌ها و اتفاقات در زندگی زناشویی، فرصت‌هایی است که خداوند در اختیار ایشان قرار داده تا قدردان آن بوده و از آن برای دنیا و آخرت

۱. «حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ إِتَانَةُ السَّرَّاجِ وَإِصْلَاحُ الطَّعَامِ». مکارم الاخلاق، ص ۲۱۴.

۲. مولوی.

خویش توشه بگیرند؛ بنابراین یادآوری هرکدام از این موارد و دیگر موارد نظیر آن خود نوعی سپاسگزاری از نعمت‌های الهی خواهد بود. بی شک در چنین صورتی خداوند نیز نظر لطفی به این زن و شوهر خواهد داشت.

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه شریفه «ذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ» می‌فرماید: یعنی بندگان خدا را به داده‌ها و نعمت‌های الهی یادآور باش.^۲

وقت اختصاص

زمانی معین به همسرمان اختصاص دهیم و در آن زمان به همسرمان بیشتر توجه کنیم؛ و در آن زمان به خواسته و نیازها همسر توجه داشته باشیم؛ که نتیجه آن عزت به شخصیت همسر و نیز برنامه‌ریزی بهتر زندگی است. سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم نیز در خانه چنین بود. درباره سیره ایشان چنین نقل شده است:

«وقتی به منزل می‌رفتند وقت خود را سه قسمت می‌کردند، یک قسمت برای خداوند- تبارک و تعالی- و یک قسمت برای خانواده و یک قسمت نیز برای خود»^۳.

۱. ابراهیم/ ۵.

۲. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ وَ ذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ قَالَ بِالْأَيْدِي يَعْني نَعْمَهُ. بحار الانوار، ج ۶۸،

ص ۵۳.

۳. قَالَ الْحُسَيْنُ عليه السلام سَأَلْتُ أَبِي عليه السلام عَنْ مَدْخَلِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله و سلم فَقَالَ كَانَ دُخُولُهُ لِنَفْسِهِ مَأْذُونًا لَهُ فِي ذَلِكَ فَإِذَا أَوَى إِلَى مَنزِلِهِ جَزَأَ دُخُولَهُ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ جُزْءٌ لِلَّهِ تَعَالَى وَ جُزْءٌ لِأَهْلِهِ وَ جُزْءٌ لِنَفْسِهِ. معانی الاخبار،

ص ۸۱.

نیز نقل شده است:

«پیامبر ﷺ زمان خود را بین همسرانشان تقسیم کرده بودند. ایشان چنان این تقسیم را مراعات می کردند که حتی وقتی بیمار می شدند، می فرمودند تا براساس برنامه‌ی معین شده، ایشان را به خانه‌های همسرانشان ببرند تا در آنجا استراحت بفرمایند»^۱.

هولاسر خانه در سر

بازگشت سریع به خانه نوعی دیگر از ابراز محبت است. چراکه اگر برحسب ظاهر اتفاق و کار خاصی برای همسر پیش نیاید و وی سریع به خانه برگردد نشان از این دارد که همیشه و حتی وقتی از خانه دور است در سر هوای خانه و اهل خانه دارد و به خانواده خویش علاقه مند و آن‌ها را دوست دارد.

روزی رسول خدا ﷺ به کسی فرمود: روزه گرفته‌ای؟ گفت: نه. فرمود: مسکینی را اطعام کرده‌ای؟ گفت: نه. فرمود: به سوی خانواده‌ات برگردد که بازگشت توبه خانه برای ایشان صدقه است^۲.

رسول خدا ﷺ حج گزاران را چنین توصیه می کند:

۱. «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُفْسِمُ بَيْنَ نِسَائِهِ فِي مَرَضِهِ فَيَطَافُ بِهِ بَيْنَهُنَّ» وسائل الشيعه، ج ۲۱، ص

۳۴۳.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ أَضْبَحَتْ صَائِمًا قَالَ لَأَقَالَ فَأُطْعَمَتْ مِسْكِينًا قَالَ لَأَقَالَ فَأَزِجُ إِلَى أَهْلِكَ

فَائِنَهُ مِنْكَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةٌ. الكافي، ج ۵، ص ۴۹۵.

«هنگامی که انجام مناسک حج شما به پایان رسید، در بازگشت به سوی خانواده‌تان عجله کنید؛ زیرا این کار، بر اجر و پاداش اعمال حج شما می‌افزاید»^۱.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

«ثَلَاثَةٌ مِنَ السَّعَادَةِ الزَّوْجَةُ الْمُؤَاتِيَةُ وَالْأَوْلَادُ الْبَارُونَ وَالرَّجُلُ يُرْزَقُ مَعِيشَتَهُ بِبَلَدِهِ يَغْدُو إِلَى أَهْلِهِ وَيَرُوحُ؛ سه چیز، از خوش بختی است: همسر سازگار، فرزندان نیکوکار و مردی که محل کار و کسب درآمدش در شهر خودش باشد. تا بتواند صبح و شام، نزد خانواده‌اش باشد»^۲.

احترام به سلیقه همسر

زن و شوهر باید صرفاً سلیق خود را برای دیگری اظهارکنند و از تحمیل سلیق خود بر همسر پرهیز کنند. چنین رویه‌ای از جمله راه‌های ابراز محبت، احترام به علاقه و سلیقه همسر است. هر شخصی به رنگ، غذا، لباس، خاص خود ... گرایش دارد. از جمله علایق مهم و روزانه، وعده غذایی است. هر کس بر اساس مزاج خود مایل به خوردن یک سری از غذاها و میوه‌هاست. همسران نمونه و شایسته به این تفاوت‌های غذایی اهمیت می‌دهند و آن را مورد نظر دارند. معصومین: در سخنان نورانی خود به همین مطلب اشاره کرده‌اند.

۱. اِذَا قَضَىٰ أَحَدُكُمْ حَجَّهُ فَلْيُعِجِلْ الرَّحْلَةَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَانَّهُ أَكْبَرُ لَاجِرِهِ. کنز العمال، ج ۵، ص ۲۴، ح

ششمین پیشوای شیعیان حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَام می فرماید:
«لَا يَجُوزُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَخْصَّ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ مِنَ الْمَأْكُولِ دُونَ عِيَالِهِ؛ روا نیست که
مرد، چیزی از خوراکی را به خود اختصاص دهد و از ارائه آن به خانواده اش دریغ
ورزد»^۱.

همچنین رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ می فرماید:
«مؤمن با اشتهای، خانواده اش می خورد و منافق، خانواده اش با میل و اشتهای
او می خورند»^۲.

کدبانو نمونه

همسر موفق به میل و اشتهای خود غذا درست نمی کنند. بلکه میل همسرش را
نیز در نظر می گیرد؛ و دوست دارد طعم و مزه غذا به کام شوهرش خوش آید. از این رو
می بینید خانم های خوب و کدبانو با اینکه در آشپزی مهارت دارند و نیاز به
اظهار نظر دیگری ندارند ولیکن باز از همسرشان جویا می شوند که چه چیزی را
دوست داری تا برای آماده کنم. این پرسیدن و اینکه دنبال این هستند تا غذای
خوب را برای همسر تهیه کنند خود نشانه عشق به همسر و علاقه به زندگی است؛
زیرا شاید همسر شما مدارک علمی آشپزی را نداشته باشد ولیکن بر اساس تجربه،
دست هزاران استاد برجسته آشپزی را از پشت می بندد.

۱. بحار الانوار، ج ۹، ص ۲۲۱، ح ۱۰۶.

۲. «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ بِشَهْوَةِ أَهْلِهِ وَالْمُنَافِقُ يَأْكُلُ أَهْلَهُ بِشَهْوَتِهِ». الكافی، ج ۴، ص ۱۲، ح ۶.

پیشوای صدق و راستی امام صادق علیه السلام می فرماید:

«خَيْرُ نِسَائِكُمُ الطَّيِّبَةُ الرِّيحِ الطَّيِّبَةُ الطَّبِيخِ؛ برترین زنان شما، کسانی هستند که خوشبو بوده و سلیقه آشپزی آنان کامل و جالب باشد»^۱.

پاسخ به نیاز جنسی

نیاز جنسی از نیازهای اساسی هر زن و شوهری است. پاسخ گویی درست به این نیاز طبیعی، نه تنها یکی از بهترین لذت‌های دنیایی است بلکه آثار مثبت روحی و جسمی فراوانی را در پی دارد. میل جنسی، در قیاس با دیگر نیازها به دقت و توجه بیشتری نیاز دارد. تا آنجا که هم حیات و بقای انسان با آن ارتباط مستقیم دارد و هم دارای قدرت تخریبی زیادی است. به همین دلیل در دین اسلام به این نیروی قدرتمند درونی انسان توجه ویژه‌ای شده است و برای ارضای صحیح و پاسخ گویی درست به آن، نه تنها برنامه‌هایی در نظر گرفته شده، بلکه بر کیفیت و کمیت اجرای آن برنامه‌ها تأکید شده است.

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

۱. امام صادق علیه السلام: «خَيْرُ نِسَائِكُمُ الطَّيِّبَةُ الرِّيحِ الطَّيِّبَةُ الطَّبِيخِ النَّبِي إِذَا أَنْفَقَتْ أَنْفَقَتْ بِمَعْرُوفٍ وَإِذَا أَمْسَكَتْ أَمْسَكَتْ بِمَعْرُوفٍ فَيَلِكُ عَامِلٌ مِنْ عُمَّالِ اللَّهِ وَ عَامِلُ اللَّهِ لَا يَخِيْبُ وَ لَا يَنْدَمُ» الكافي، ج ۵، ص

«حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ... وَأَنْ لَا تَمْنَعَهُ نَفْسَهَا إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ. حق مرد بر ذمه زن آن است که... وقتی همسرش از وی درخواست هم آغوشی دارد، بی دلیل بازداری نکند و پاسخ مثبت دهد»^۱.

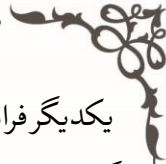
حضرت امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام می فرمایند:

«زنی برای کاری نزد پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمد. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به او فرمود: «شاید تو از تعلل کنندگان؟» گفت: تعلل کنندگان چه کسانی هستند، ای پیامبر خدا؟ فرمود: زنی که شوهرش او را برای خواسته اش بخواند و او چندان تأخیر و تعلل کند که شوهرش چرتش بگیرد و بخوابد. چنین زنی را فرشتگان تا زمانی که شوهرش بیدار شود، همچنان لعنت می کنند تا شوهرش از خواب بیدار شود»^۲.

اگر زوجها در زندگی زنشویی از رضایت جنسی برخوردار باشند، راحت تر می توانند با مسائل مختلف کنار بیایند و اغلب مردها اگر این رضایت را داشته باشند، از سلامت جسمی و روحی بیشتری بهره مند شده و در انجام امور اجتماعی و فعالیت هایشان بهتر و موفق تر عمل می کنند. در محیطی که عشق و توافق جنسی وجود نداشته باشد، کوچک ترین اختلاف فکری به عصبانیت و پرخاشگری منجر می شود. از این رو، بهتر است تا همسران امکان تمتع و لذت مشروع را برای

۱. مکارم الاخلاق، ص ۲۱۵.

۲. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَام قَالَ: إِنْ امْرَأَةً أَنْتَ رَسُولَ اللَّهِ ص لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَقَالَ لَهَا لَعَلَّكَ مِنَ الْمُسَوِّفَاتِ قَالَتْ وَمَا الْمُسَوِّفَاتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمَرْأَةُ الَّتِي يَدْعُوهَا زَوْجُهَا لِبَعْضِ الْحَاجَةِ فَلَا تَزَالُ تُسَوِّفُهُ حَتَّى يَنْعَسَ زَوْجُهَا وَيَنَامَ فَيَلْكَ لَا تَزَالُ الْمَلَائِكَةُ تَلْعُنُهَا حَتَّى يَسْتَيْقِظَ زَوْجُهَا. الكافي، ج ۵، ص ۵۰۹.

یکدیگر فراهم کنند. در صورتی که فقط یکی از آن‌ها لذت ببرد، کانون زندگی آن‌ها گرم نخواهد بود و گاهی به بهانه‌های مختلف، با یکدیگر در ستیز خواهند بود. از طرفی، بی‌اعتنایی به کسب توافق و تطبیق میل جنسی، سبب بروز بسیاری از اختلافات زناشویی و همچنین بیمارهای روحی و جسمی خواهد شد.^۱

اولویت توجه به همسر

همسرمان به همه رفتارهای ما، به ویژه رفتارهای مرتبط با خودش توجه دارد و برای وی بسیار مهم است؛ به ویژه اگر این رفتارها در حضور دیگران باشد. از این رو هنگام سخن گفتن، گوش دادن، یاد کردن، تهیه هدیه، ... همسرمان را بر دیگران مقدم بداریم.

رفتار پیامبر رحمت حضرت محمد ﷺ با همسرانشان در تاریخ این گونه گزارش شده است:

«إِذَا أَتَيْ بَطِيبٍ يَوْمَ الْفِطْرِ بَدَأَ بِنِسَائِهِ. هرگاه در روز عید فطر برای رسول خدا ﷺ عطری می‌آوردند، ایشان پیش از هر کس دیگر، به همسرشان عطر می‌دادند، یا او را خوشبو می‌ساختند»^۲.

۱. معماری عشق پایدار، ص ۸۶.

۲. الکافی، ج ۴، ص ۱۷۰.

نگاه محبت به همسر

ای روی تو راحت دل من چشم تو چراغ منزل من^۱
با نگاه کردن همراه با مهر و محبت به چهره همسران هم دل او را شاد و هم از
رحمت الهی بهره مند می شوید. چشمان ما منبع انرژی است. با نگاه مهربان و
عاشقانه خود می توان تأثیر مثبت زیادی بر روح و روان همسر گذاشت. نگاه
محبت آمیز جز از دل عاشق بر نمی آید پس با نگاهت می توانی محبت خود را ابراز
کنی.

ای چشم من از دیدن رویت روشن از دیدن رویت شده خرم دل من^۲
به بیان حکیمانه رسول ﷺ، هنگام نگاه زن و شوهر به همدیگر خداوند
ایشان را غرق در رحمت بی پایان خویش می کند:
«إِذَا نَظَرَ الْعَبْدُ إِلَى وَجهِ زَوْجِهِ وَ نَظَرَتْ إِلَيْهِ، نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمَا نَظَرَ رَحْمَةٍ؛
هنگامی که بنده ای، به صورت همسرش و او به صورت شوهرش نگاه می کند،
خداوند بر هر دوی آن ها نظر رحمت می افکند»^۳.

۱. سعدی.

۲. حافظ.

۳. کنز العمال، ج ۱۶، ص ۲۷۶، ح ۴۴۴۳۷.

چشم پوش از خطا

گاهی چشم‌ها را باید بست و قاعده تغافل و همچنین ضرب‌المثل «شتر دیدی ندیدی» را در خانواده جاری کرد. نباید با ذره‌بین به دنبال اشتباهات همسر بود. بلکه گاهی باید چشم‌پوشیم و خود را به غفلت بزنیم. تا هم عزت و شخصیت همسر حفظ شود و هم زندگی شیرین‌تری داشته باشیم. چراکه ما نیز مانند همسرمان نیازمند تغافلیم؛ زیرا ممکن است دفعه دیگر قرعه «اشتباه» به نام ما درآید و ما خطا کنیم. در این صورت بی‌شک از او انتظار چشم‌پوشی داریم.

امام علی علیه السلام درباره نقش پراهمیت تغافل در زندگی می‌فرماید:

«مَنْ لَمْ يَتَغَافَلْ وَلَا يَغُضَّ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْأُمُورِ تَنَغَّصَتْ عَيْشَتُهُ؛ کسی که تغافل

نکند و چشم‌خود را بر بسیاری از امور نبندد، زندگانی تلخی خواهد داشت»^۱.

امام باقر علیه السلام در مورد چشم‌پوشی آگاهانه از رفتار نامطلوب دیگران می‌فرماید:

«اصلاح همزیستی و معاشرت سالم زیستن چنان پیمانانه پُری است که دوسوم

آن زیرکی و هوشیاری و یک‌سوم آن تغافل و چشم‌پوشی است»^۲.

آتش سریع

چه خوب است انسان در ارتباط با همه مؤمنان، به‌ویژه همسرش محل تجلی

نام مبارک «سریع‌الرضا»ی الهی باشد. زن و شوهر عاقل و عاشق واژه‌ای به‌عنوان

۱. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۱۰۳۷۵.

۲. «إِصْلَاحُ سَانِ الْمَعَاشِ مِلَّءٌ مِکْبَالٍ ثُلَاثُهُ فُطْنَةٌ وَ ثُلَاثُهُ تَغَافُلٌ». تحف العقول، ص ۳۵۹.

«قهر» در دایره لغات خود ندارند. غالباً منشأ قهر و کدورت خطایی است که از یکی از طرفین ایجاد شده است. همسران دانا به خوبی می دانند که راه حل هر مسئله ای با صحبت و مشاوره قابل حل است؛ و قهر و جدل چیزی جزء بدتر کردن مشکلات هیچ کاربردی دیگر ندارد؛ و اصولاً انسان های ناتوان دست به قهر می زنند و سریع از معرکه خارج می شوند. از شیوه های ابراز محبت، آشتی سریع و شیرین است.

رسول خدا ﷺ ضمن اشاره به برخی از پیامدهای شوم قهر و دوری همسران از همدیگر می فرماید:

«هر زنی که با شوهرش قهر کند در حالی که خود مقصر بوده است در روز قیامت با فرعون و هامان و قارون در پایین ترین جایگاه آتش محشور می شود مگر اینکه توبه کند و (نزد شوهرش) بازگردد»^۱.

توجه به بغضی که خداوند متعال و پیامبرانش نسبت به این افراد مشرک و شرور {فرعون، هامان...} دارند، اهمیت فرمایش رسول ﷺ را روشن تر می کند.

خوشبو

مرغ سیاه هم تخم سفید می کند!^۲ (ظاهر اشخاص را نباید ملاک قضاوت

قرارداد)

۱. «أَيُّمَا امْرَأَةٍ هَجَرَتْ زَوْجَهَا وَ هِيَ ظَالِمَةٌ حُبِرَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ قَارُونَ فِي الدَّرَكِ

الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ إِلَّا أَنْ تُتُوبَ وَ تَزْجَعَ». مكارم الاخلاق، ص ۲۰۲.

۲. کتاب کوچه، ج ۹، ص ۱۷۱.

به مشکلات شخصی خود با ذره بین و به مشکلات زندگی با تلسکوپ نگاه کنید. به این نکته مهم توجه داشته باشید که هراتفاقی و حادثه‌ای که در اطراف شما رخ می‌دهد مطمئناً در زندگی صدها نفر دیگر، به همان صورت و بلکه بدتر و شدیدتر از آن رخ می‌دهد. به مسائل زندگی زناشویی خود با دید مثبت بنگرید و خوش‌بین باشید. چراکه خوش‌بینی زمینه مناسبی را برای ایجاد آرامشی لازم جهت اندیشیدن و رفع مشکل و نیز عامل مهمی در ایجاد و تقویت عشق و محبت به همسر است.

امام اول شیعیان علی علیه السلام درباره آثار خوش‌بینی و حُسن ظن می‌فرماید:
 «کسی که به مردم خوش گمان باشد، محبت آن‌ها را به سوی خود جلب خواهد کرد»^۱.

نیز در حدیثی دیگر می‌فرماید:

«حُسْنُ الظَّنِّ رَاحَةُ الْقَلْبِ؛ خوش‌گمانی آسایش دل است»^۲.

طبق این حدیث، افراد خوش‌بین از سلامتی روحی و جسمی برخوردارند؛ و در سایه آن خانواده و اطرافیان نیز در آرامش و آسایش به سر می‌برند.

برای پرهیز از بدگمانی لازم است باورهای معقول را از باورهای نامعقول بازشناسیم تا بر اساس باوری‌های نامعقول سوء ظن پیدا نکنیم. باورهایی مانند: باور معقول: همسر من زرنگ و کوشا است و هر همسر زرنگی اشتباه می‌کند.

۱. «مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَازَ مِنْهُمْ الْمَحَبَّةَ». تصنیف غرالحکم و دررالکلم، ح ۵۳۳۱.

۲. همان، ح ۵۳۲۲.

باور نامعقول: همسر من هرگز نباید در زندگی زناشویی اشتباه کند!
باور معقول: همسران باید به توانایی‌ها و امکانات زندگی خود نگاه کند.
باور نامعقول: چرا زندگی دیگران با ما فرق دارد؟ و چرا دیگران دارند و ما نداریم؟!

باور معقول: همسر من به طور طبیعی زمانی خوشحال و گاه غمگین است.
باور نامعقول: همسر من همیشه باید خوشحال باشد!

لقمه رناخ و جرعه آب

سینه‌ی خالی ز مهرگلرُخان   کهنه انبانی بود پُراستخوان
سینه، گر خالی ز معشوقی بود   سینه نبود، کهنه صندوقی بود^۱
از بهترین فرصت‌ها برای ابراز عشق به همسر، هنگام غذا خوردن است.
لقمه‌ای به همسر دادن، تقدیر و تشکری است از رحمت‌ها و زحمت‌های که برای
تهیه غذا کشیده است. گاهی با تقدیم لیوان آبی می‌توان خستگی و پژمردگی را از
تن و جان همسر بیرون کرد.

رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

«إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا سَقَى إِمْرَأَتَهُ مِنَ الْمَاءِ أُجِرَ؛ مرد، هرگاه به همسرش آبی بنوشاند،

پاداش می‌برد»^۲.

۱. شیخ بهائی، نان و حلوا.

۲. کنز العمال، ج ۶، ص ۴۲۵، ح ۱۶۳۸۰.

نیز رسول خدا ﷺ در حدیثی دیگر چنین می‌فرماید:

« به مؤمن، برای هر چیزی، پاداش داده می‌شود، حتی برای لقمه‌ای که در دهان همسرش می‌گذارد»^۱.

امام صادق ع می‌فرماید:

« زنی که به شوهرش لیوان آبی بدهد، برای او بهتر از عبادت یک سال است که روزهایش روزه باشد و شب‌هایش شب‌زنده‌داری و عبادت کند. خداوند به جای هر لیوانی که به شوهرش می‌دهد، شهری در بهشت برایش می‌سازد و شصت گناهش را می‌آمرزد»^۲.

ایشان در حق همسر

سوزن همه را می‌پوشاند و خودش لخت راه می‌رود^۳.

ایثار و از خودگذشتگی در هرکاری و برای هرکسی ارزشمند است، اما ایثار به ویژه در روابط خانوادگی مرتبه‌ای فراتر و اهمیتی بیشتر دارد. ایثار، خمیرمایه و بنیان خانواده است. چراکه انسان به سبب جهل و غفلت اغلب در انجام وظایف

۱. «المومن یُوَجَّرُ فی کُلِّ شَیْءٍ حَتَّىٰ فِی اللِّقْمَةِ یَرْفَعُهَا الِی فِی امْرَاةِهِ». مُسْنَدُ ابْنِ حَنْبَلٍ، ج ۱، ص ۳۶۴، ح ۱۴۸۰.

۲. «مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنْ عِبَادَةِ سَنَةِ صِيَامٍ نَهَارًا وَ قِيَامٍ لَيْلًا وَ يَبْنِي اللَّهُ لَهَا بِكُلِّ شَرْبَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا مَدِينَةً فِي الْجَنَّةِ - وَ غَفَرَ لَهَا سِتِّينَ حَطِيئَةً». وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۷۲.

۳. داستان نامه بهمنیاری، ص ۶۵۳.

خویش دچار لغزش می‌شود. از سوی دیگر اقتضای دوستی و محبت آن است که از حق خویش بگذرد و آن را فدای دیگری کند. آنچه سبب آقایی و سروری می‌شود ایثار و از خودگذشتگی است.

امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ درباره تقدم دیگران بر خود چنین می‌فرماید:
 «الْإِيثَارُ أَفْضَلُ عِبَادَةٍ وَأَجْلُ سَيَادَةٍ؛ ایثار و از خودگذشتگی، برترین عبادت و بزرگ‌ترین سیادت و سروری است»^۱.

سایه‌ی خورشید سواران طلب رنج خود و راحت یاران طلب
 درباره ایثار حضرت امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ در قبال همسر باوفایشان چنین گزارش شده است:

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روزی وارد خانه امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَامُ شدند و دیدند ایشان و فاطمه زهرا عَلَيْهَا السَّلَامُ در حال آسیاب کردن گندم با آسیاب دستی اند. فرمودند: کدام یک از شما خسته‌تر است؟ امیر مؤمنان عَلَيْهِ السَّلَامُ پاسخ دادند: ای رسول خدا، فاطمه خسته‌تر است. حضرت رو به فاطمه کردند و فرمودند برخیز دخترم. فاطمه برخاستند و رسول خدا به جای وی در کنار امیرمؤمنان نشستند و او را در آسیاب کردن یاری دادند^۳.

۱. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ج ۹۱۶۱.

۲. نظامی، خمسه، مخزن الاسرار.

۳. دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَلِيٍّ فَوَجَدَهُ هُوَ وَ فَاطِمَةَ عَ يَطْحَنَانِ فِي الْجَارُوشِ [الْجَاوَرِسِ] فَقَالَ النَّبِيُّ ص أَيُّكُمْأَعْْيَبَا فَقَالَ عَلِيٌّ فَاطِمَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهَا قُومِي يَا بِنْتِي فَقَامَتْ وَ جَلَسَ النَّبِيُّ ص مَوْضِعَهَا مَعَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَوَاسَاهُ فِي طْحَنِ الْحَبِّ. (بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۵۱).

از آثار مهم فداکاری و ایثار جلب و جذب قلب هاست. مولی امیرمومنان ع از فداکاری برای دیگران و مقدم داشتن ایشان را سبب تمایل و گرایش قلبی ایشان به سوی ایثارگرو اطاعت پذیری ایشان می دانند:

«بِالْإِثَارِ عَلَى نَفْسِكَ تَمَلِّكُ الرَّقَابَ؛ با مقدم داشتن دیگران بر خود، اختیاردار آنان خواهی شد»^۱.

گذشت و بخشش

چون ندانستم خطا کردم ببخش بر دل و بر جان پردردم ببخش^۲
گذشت و بخشودن، از کمال، بزرگی، عشق و علاقه به همسر خبر می دهد. میوه گذشت و بخشش در قبال رفتار همسر را کسی جز خود انسان برداشت نمی کند. بی شک همسران شیرینی این رفتار کریمانه در قبال یکدیگر را در زندگی خویش به وضوح احساس می کنند. چرا که می داند خطا و اشتباه بر هر انسانی ممکن است.

در این زمینه امام صادق ع فرمود:

«كَانَتْ لِأَبِي ع امْرَأَةٌ وَكَانَتْ تُؤْذِيهِ فَكَانَ يَغْفُرُ لَهَا؛ پدرم امام باقر ع همسری داشت که او را می رنجانید؛ اما پدرم او را می بخشید»^۳.

۱. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۹۱۶۹.

۲. عطار.

۳. کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۴۰.

حضرت امام باقر ع درباره بخشش رسول ص می فرماید:

زن یهودی را که گوسفند بریان زهرآلودی برای رسول خدا ص آورده بود نزد ایشان آوردند. حضرت به او فرمودند: چه چیزی تو را به این کار مسموم کردن من واداشت؟ آن زن گفت: با خود گفتم که اگر این مرد واقعاً پیامبر باشد زهر او را زبانی نمی‌رساند و اگر پادشاه باشد، با این زهر مردم را از شر او راحت کرده‌ام. پس از عذرتراشی پیرزن یهودی، رسول خدا ص از او درگذشت^۱.

رسول خدا ص درباره عفو و گذشت، به جهت آثار مهمی که در پی دارد

چنین می‌فرماید:

«تَعَاَفُوا يَسْقُطِ الصَّغَائِرُ بَيْنَكُمْ؛ از یکدیگر درگذرید تا کینه‌های میان شما از بین

برود»^۲.

امام صادق ع در ضمن بیان حقوق زن فرمودند:

«إِنْ جَهَلْتَ غَفَرِ لَهَا؛ اگر زن مرتکب خطایی شد او را ببخشید»^۳.

۱. زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص أَنِّي بِالْيَهُودِيَّةِ الَّتِي سَمَّيْتُ الشَّاهَةَ لِلنَّبِيِّ ص فَقَالَ لَهَا مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ فَقَالَتْ قُلْتُ إِنْ كَانَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّهُ وَإِنْ كَانَ مَلِكًا أَرَحْتُ النَّاسَ مِنْهُ قَالَ فَعَمَّا رَسُولُ اللَّهِ ص عَنْهَا». الكافي، ج ۲، ص ۱۰۸.

۲. كنز العمال، ج ۳، ص ۷۰۰۴.

۳. الكافي، ج ۵، ص ۵۱۱.

لبخند زرم

لبی که خنده ندارد شکاف دیوار است سری که عشق ندارد کدوی بی بار است^۱
گاهی با یک لبخند کوچک می توان تمامی خستگی همسر را از تن و روحش
بیرون کرد. همواره تبسم کردن و با چهره ای گشاده با همسر خوش و بیش کردن نشانه
بارز عشق و محبت به همسر است.

رسول خدا ﷺ از مهارت لبخند زدن در هنگام صحبت کردن استفاده
می کردند:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا حَدَّثَ بِحَدِيثٍ تَبَسَّمَ فِي حَدِيثِهِ؛ همواره رسول
خدا ﷺ هنگامی که سخن می گفتند، در گفتارشان تبسم می فرمودند»^۲.

معدن علم و دانش حضرت باقر ع می فرماید:

«تبسم در برابر برادر دینی حَسَنه و نیکی است»^۳.

معطر شدنش بگل همسر

از محبت سِجْن^۴ گلشن می شود بی محبت روضه^۵ گُلْحَن^۶ می شود

۱. داستان نامه بهمنیاری، ص ۳۶.

۲. مکارم الاخلاق، ص ۲۱.

۳. «تَبَسُّمُ الرَّجُلِ فِي وَجْهِ أَخِيهِ حَسَنَةٌ». الکافی، ج ۲، ص ۱۸۸.

۴. زندان.

۵. باغ.

۶. جای انداختن زباله.

■ بخش اول: محبت ورزی مستقیم

از محبت نار نوری می‌شود و ز محبت دیو حوری می‌شود^۱
بوی خوش را تقدیم یار کردن چه خوش است. طبع آدمی چنان است که تمایل
به بوی خوش و مطبوع دارد. به همین جهت، از اسباب ویژه ابراز محبت، تهیه عطر
مورد علاقه همسر است. چراکه در این صورت به ذوق و سلیقه او احترام گذاشته ایم.
امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام در مورد سیره رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در برخورد با همسرانشان و تهیه
و تدارک عطر و بوی خوش برای ایشان به مناسبت، می‌فرماید:
« هرگاه در روز عید فطر برای رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عطری می‌آوردند، ایشان پیش
از هر کس دیگر، به همسرشان عطر می‌دادند، یا او را خوشبو می‌ساختند»^۲.
همچنین به بیان امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ برای عطر، بیش از غذا
هزینه می‌کردند:
« رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هزینه‌ای که برای تهیه عطر می‌دادند بیشتر از هزینه‌ای بود
که برای خوراکی‌شان صرف می‌کردند»^۳.
در بیانی گهربار رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ویژگی عطر زنان و مردان را چنین توصیف
می‌کند:

۱. مولوی.

۲. «إِذَا أُتِيَ بِطَيْبٍ يَوْمَ الْفِطْرِ بَدَأَ بِنِسَائِهِ». الكافي، ج ۴، ص ۱۷۰.

۳. «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يُنْفِقُ فِي الصَّلَامِ». همان، ج ۶، ص ۵۱۲.

« طِيبُ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ رِيحُهُ وَطِيبُ الرِّجَالِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ؛ عطر مردان آن است که بوییش آشکار و رنگش پنهان باشد و عطر زنان آن است که رنگش آشکار و بوییش پنهان باشد»^۱.

یادداشت گذارشم

خوش تر از دوران عشق ایام نیست بامداد عاشقان را شام نیست^۲
 اگرچه امروزه وسایل ارتباطی سریع‌تری در اختیار آدمی است. ولیکن طعم خوش نامه نگاری چیز دیگری است. یادداشت گذاشتن و نامه نوشتن و آن را در کیف همسر گذاشتن یا روی در یخچال زدن تأثیری عجیب در تقویت روابط همسران دارد. چه بسا تأثیر قلم رساتر و شیرین تر از زبان است. برخی همسران توان گفتن کلمات عاشقانه را کم تر دارند از این رو نامه نگاری از بهترین روش‌ها برای این دسته افراد است. باید توجه داشت که نامه نگاری مختص به مسافرت و نامه چند صفحه‌ای نیست. بلکه گاهی چند جمله عاشقانه طوفانی از مهر و محبت در دل همسر به پا می‌کند.

امام صادق علیه السلام درباره نوع معاشرت و زیارت با نزدیکان می‌فرماید:

«مهربانی و دوستی بین برادران دینی، در وطن به دیداری یکدیگر رفتن و در سفر به نامه نوشتن برای یکدیگر است»^۱.

همچنین امام صادق علیه السلام جواب نامه را همچون سلام واجب می‌داند:
«رَدُّ جَوَابِ الْكِتَابِ وَاجِبٌ كَوَجُوبِ رَدِّ السَّلَامِ؛ جواب دادن نامه همچون جواب دادن به سلام، واجب است»^۲.

زیباترین درسی که از این حدیث نورانی به دست می‌آوریم آن است که همسر نیز می‌بایست پاسخ‌نامه‌ها را بی جواب نگذارد و دست به قلم شود چند جمله‌ای عشق و محبت خودش را بر قلم جاری کند.

سفر با همسر

در ضرب‌المثلی چنین می‌خوانیم: «آب که یکجا بماند می‌گندد»^۳. همسری که اهل گردش و تفریح نباشد روح خودش را خشک و کسل، اهالی خانه را خشکبار و محیط خانه را به نمک زار تبدیل می‌کند. برای رهایی از این حالت ناخوشایند، با همسران به مسافرت‌ها بروید. نیازی نیست با هزینه‌های سنگین سفر به کوه‌های قاف را انتخاب کنید. اگر برنامه ماهیانه داشته باشید سفر به روستاهای نزدیک و کوتاه بهترین نشانه ابراز علاقه به اوست.

۱. «التَّوَّاضُلُ بَيْنَ الْإِخْوَانِ فِي الْحَضَرِ التَّرَاوُزُ وَ فِي السَّفَرِ التَّكَاتُبُ». الکافی، ج ۲، ص ۶۷۰.

۲. همان، ج ۲، ص ۶۷۰.

۳. داستان نامه بهمنیاری، ص ۷.

رسول خدا ﷺ در حدیثی کاربردی و زیبا می‌فرماید:

«اِذَا أُعْسِرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَخْرُجْ وَلَا يَغْمُ نَفْسَهُ وَ أَهْلَهُ؛ زَمَانِي كَهَ يَكِي اَز شَمَا دِجَارِ عُسْرَتِ وَ تَنگَدَسْتِي شَد بَه سَفَرِ بَرُودِ وَ خُودِ وَ خَانُوَادَه‌آش رَا اِفْسَرْدَه وَ غَمگِينِ نَمَايِد.»^۱

درخت اگر متحرک شدی ز جای به جای نه جُوراه کشیدی و نه جفای تبر^۲

نیز رسول خدا ﷺ نشانه جوانمردی در سفر را چنین بیان می‌فرمایند:

«سه خصلت در سفر نشانه‌ی مرؤت و جوانمردی است: توشه و سازوبرگ خود را در اختیار همسفران قرار دادن، اخلاق و رفتار خوش داشتن و اهل مزاح و شوخی‌های خالی از گناه بودن»^۳.

در مثلی دیگر چنین می‌خوانیم: «دنیا دیدن، به از دنیا خوردن است»^۴.

مقصود این است که دنیا را دیدن و گشت و گزار کردن بهتر از اینکه مال و ثروت دنیای را بخوری.

۱. تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۳۲۹؛ وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۳.

۲. انوری، قصیده ۷۲.

۳. «ثَلَاثٌ مِنَ الْمَرْؤَةِ فِي السَّفَرِ: بَدَلُ الزَّادِ وَ حُسْنُ الْحُلُقِ وَ الْمَزَاحُ فِي غَيْرِ الْمَعَاصِي». الخصال، ج ۱،

ص ۳۲۴.

۴. امثال و حکم دهخدا، ج ۲، ص ۸۲۸.

خدمت به همسر

ضرب‌المثل بسیار جالب و زیبایی است که بیانگر مکمل بودن زن و شوهر است:

«دوتا درراکه پهلوی هم می‌گذارند، برای این است که به دردهم برسند»^۱.
خدمت و کمک به همسر از مراتب بلند و عملی ابراز محبت است. زن و مرد از همان آغاز تشکیل زندگی به کمک و یاری هم نیاز دارند؛ و با اتحاد و همکاری می‌تواند بنیان خانواده را بسازند و به آن استحکام دهند.

زن و شوهر، چوبه هم یار شدند

خانه‌ای خوب خریدار شدند^۲

درباره آثار و برکات کمک‌کار و خادم همسر بودن پیامبر مهربانی‌ها حضرت

محمد ﷺ خطاب به مولی امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید:

«يَا عَلِيُّ مَنْ لَمْ يَأْنَفْ مِنْ خِدْمَةِ الْعِيَالِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لِلْكَبَائِرِ وَيُطْفِي غَضَبَ الرَّبِّ وَ
مُهِوْرُ الْحُورِ الْعَيْنِ وَتَزِيدُ فِي الْحَسَنَاتِ وَالذَّرَجَاتِ؛ ای علی! آنکه خدمت به همسر
را برای خود عار نداند، این کار کفاره گناهان کبیره‌اش و خاموش کننده آتش خشم
پروردگار جبار بوده و صدق ازدواج او با حورالعین و موجب زیادی خوبی‌ها و علو
درجات است.»^۳

۱. همان، ج ۲، ص ۸۳۱.

۲. ملک الشعراء بهار.

۳. بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۱۳۲.

حضرت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در ادامه همان روایت خطاب به امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَام خدمت به خانواده را اخلاق انسان‌های مؤمن راستین و شهدا و کسانی می‌داند که خداوند برای ایشان خیر دنیا و آخرت و خوش عاقبتی را اراده کرده است.^۱

همچنین رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در بیان دیگری می‌فرماید:

«هرزنی در خانه شوهر، برای اصلاح، چیزی را جابجا کند خدای عزوجل به او نظر کند و هر که خدا به او نظر کند عذابش نکند».^۲

تقسیم کار

دست، دست را می‌شوید هر دو برمی‌گردند رو را می‌شویند.^۳

(کار از اتحاد و هم‌پشتی بهتر پیش می‌رود.)

اگرچه یاری و کمک‌رسانی به همسر نشانه کمال و عزت انسانی است و در کانون خانواده قاعده «هرکسی کار خودش و بار خودش» حاکم نیست. بلکه سعادت و خوشبختی خانواده با حمایت و یاری‌رسانی به هم صورت می‌گیرد. در عین حال، تقسیم کار، سختی‌ها و مسائل زندگی را هموار می‌سازد و اعتماد و آرامش همسر به زندگی را چندین برابر می‌گرداند.

۱. يَا عَلِيُّ لَا يَخْدُمُ الْعِيَالُ إِلَّا صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ أَوْ رَجُلٌ يُرِيدُ اللَّهُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ بَحَارِ الْانوار، ج ۱۰۱،

ص ۱۳۲.

۲. «أَيُّمَا امْرَأَةٍ رَفَعَتْ مِنْ بَيْتِ زَوْجِهَا شَيْئاً مِنْ مَوْضِعٍ إِلَى مَوْضِعٍ تُرِيدُ بِهِ صَلَاحاً نَظَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا وَ مَنْ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ لَمْ يَعْذِبه». امالی (صدوق)، مجلس ۶۴، ج ۷، ص ۴۱۱.

۳. کتاب کوچک، ج ۵، ص ۱۰۹۵.

حضرت امام باقر علیه السلام درباره رویه حضرت امام امیرالمؤمنین علیه السلام و فاطمه زهرا علیه السلام در تقسیم کار در خانه و بیرون از خانه چنین می فرمایند:

« إِنَّ فَاطِمَةَ علیه السلام صَمِنَتْ لِعَلِيِّ علیه السلام عَمَلَ الْبَيْتِ وَالْعَجِينَ وَالْحُبْزَ وَقَمَّ الْبَيْتِ وَ صَمِنَ لَهَا عَلِيُّ علیه السلام مَا كَانَ خَلْفَ الْبَابِ ثِقَلَ الْحَطَبِ وَأَنْ يَجِيءَ بِالطَّعَامِ؛ فاطمه علیه السلام کار خانه و خمیر کردن و نان پختن و نظافت خانه را بر عهده گرفت و علی علیه السلام کارهای بیرون خانه و آوردن هیزم و مواد خوراکی را عهده دار شد.^۱»

مدارا

آب، راه خودش را باز می کند.^۲

(آدم اهل مدارا و سازش به هدفش می رسد).

زندگی زناشویی، محل تلاقی دو انسان عاشق است. خواه ناخواه در زندگی مشترک اختلاف سلیقه ها پیش خواهد آمد. از این رو بهترین کلید برای حل مسائل، رفق و نرمی و مدارا است.

به شیرین زبانی و لطف خوشی توانی پیلی به مویی کِشی^۳
پنجمین پیشوای شیعیان امام باقر علیه السلام درباره تحمل و مدارای مرد با همسرش می فرمایند:

۱. تفسیر العیاشی، ج ۱، ص ۱۷۱.

۲. امثال و حکم دهخدا، ج ۱، ص ۱۰.

۳. سعدی.

«هرکس یک کلمه ناگوارِ زنش را تحمل کند، از جهنم نجات یافته و بهشت بر او واجب می‌شود»^۱.

با همسرمان مدارکنیم و چشم بر عیوب و ضعف‌های او ببندیم؛ در بسیاری موارد، چون عاشقی همه چیز او را خوب و زیبا ببینیم. خود را به جای وی بگذاریم و او را در وضعیتی که قرار گرفته ببینیم. طبیعی است که هدف از مدارا کردن با همسر، موفقیت هر چه بیش‌تر مدیریت زندگی و گرم‌تر شدن خانواده است. از این رو اگر مدارا کردن با همسر موجب توجیه برخی کارهای نادرست و نابجای همسر باشد در این صورت توصیه نمی‌شود.

امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌فرماید:

«فَدَارِهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَأَحْسِنِ الصُّحْبَةَ لَهَا فَيَصْفُو عَيْشُكَ؛ همیشه و در همه حال با همسرت مدارا کن و با او به نیکی معاشرت نما تا زندگی‌ات با صفا و فرح‌زا شود»^۲.

از آثار مدارا کردن می‌توان به آسان شدن جریان زندگی، کاهش تنش‌ها، احساس آرامش و امنیت، پرهیز از کینه‌ورزی، تداوم محبت و علاقه، موفقیت، ... نام برد^۳.

۱. «مَنْ احْتَمَلَ مِنْ امْرَأَتِهِ وَ لَوْ كَلِمَةً وَاحِدَةً اَعْتَقَ اللهُ رَقَبَتَهُ مِنَ النَّارِ وَ اَوْجَبَ لَهُ الْجَنَّةَ». مکارم الاخلاق،

۲. من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۹۲.

۳. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، حدیث ۴۹۷۵ تا ۴۹۹۷.

توقع برجا

در حد و توان همسرمان از وی توقع و انتظار داشته باشیم. هنگامی که شوهر در تنگنای اقتصادی است همسر نیز شایسته است مراعات کند و از لوازم غیر ضروری چشم پوشی کند.

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ با اشاره به آثار و پیامدهای شوم توقع بی جا و نادرست از همسر می فرماید:

«هر زنی که حال شوهرش را مراعات نکند و او را برکاری که توان انجامش را ندارد و فوق طاقت اوست وادارد، پروردگارش هیچ حسنه ای را از نمی پذیرد و خداوند را در حالی دیدار خواهد کرد که خشم و غضب الهی گریبان گیر وی است»^۱.

زندگی امام علی عَلِيٌّ و فاطمه زهرا عَلَيْهَا نیز نمونه بسیار گویا و عبرت آموز است. آن دو بزرگوار نهایت ادب و احترام را به یکدیگر ابراز می داشتند. به کمترین امکانات زندگی قانع بودند و از هم درخواست چندانی نداشتند. به همین سبب، این دو بزرگوار از اینکه همسر خود را به زحمت و تکلیفی وادار کنند شرم داشتند. حضرت فاطمه زهرا عَلَيْهَا ضمن بیان گزارشی از نوع رفتارشان با همسر بزرگوارشان، در پاسخ به سؤال همسرشان که چرا از من درخواست نکردی، می فرماید:

۱. «أَيُّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَرْفُقْ بِرَوْحِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يُطِيقُ لَمْ يَقْبَلِ اللهُ مِنْهَا حَسَنَةً وَ تَلَقَّى اللهُ عَزْرًا وَ جَلًّا وَ هُوَ عَلَيْهَا عَضْبَانٌ». کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۶.

«فَقَالَتْ: يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مِنْ إِلَهِي أَنْ تُكَلِّفَ نَفْسَكَ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ؛ يا ابا الحسن، من از پروردگارم شرم دارم که از تو بیشتر از توانت انتظار داشته باشم»^۱. چیزی که انسان را دارای روح بلندی کرده و او را نسبت به داشته‌های حتی اندک راضی و قانع می‌سازد، داشتن روح رضایتمندی و قناعت است. در این صورت سطح توقع انسان محدود شده و انسان به خود اجازه نمی‌دهد تا جز در مواقع ضروری و لازم، از دیگران درخواست و تقاضا نماید. این نوع انسان‌ها، به دلیل حس رضایت خاطری که دائماً دارند، همیشه در آرامش خاصی گذران عمر داشته و از زندگی با دیگران لذت می‌برند. از سفارش‌های لقمان حکیم به فرزندش چنین نقل شده است:

«اقْنَعْ بِقَسَمِ اللَّهِ لَكَ يَصِفُ عَيْشُكَ؛ به آنچه خدا قسمت تو کرده است، قانع باش تا زندگی‌ات باصفا شود»^۲.

گوشه‌در رخ به سخن همسر

گوش دادن خوب به سخنان همسر باید با نشان دادن چهره‌ای شاد و با نگاه محبت‌آمیز، با تکان دادن سر و پاسخ دادن‌های به‌جا همراه باشد. خوب است کلماتی را به کار ببرید که نشانگر ذوق و اشتیاق شما به گوش دادن است. همانند

۱. بحار الانوار، ج ۳۷، ص ۱۰۳.
 ۲. بحار الانوار، ج ۱۳، ص ۴۲۰.

چه جالب! واقعاً! عجیب! دیگه چی؟)، در حین صحبت همسر سؤالاتی بپرسید که نشان دهد شما به خوبی گوش می دهید.

در هنگام گوش دادن از تماس تلفنی، تماشای تلویزیون، به کار بردن کلماتی که کسل کننده (چقدر حرف می زنی! تمام نشد!) پرهیز شود. از ذهن خوانی و حدس زدن بپرهیزید. اجازه بدهیم همسرمان کاملاً سخنش را به پایان برساند.

از ویژگی های بارز و جالب رسول خدا ﷺ خوب گوش دادن به مخاطب خود بوده است. در این زمینه امام حسن مجتبیٰ علیهما السلام می فرماید:

«کسی که {با رسول خدا ﷺ} سخن می گفت، به او گوش می دادند تا سخنش به پایان برسد»^۱.

امیر مؤمنان علیؑ می فرماید:

«از بزرگواری و آقایی است که انسان برای گوش سپردن به شکوی و ناله دردمند، تحمل و صبر داشته باشد»^۲.

این کلام نورانی به این حقیقت اشاره دارد که خوب گوش دادن به دیگران مایه سروری و آقایی می شود و اگر در خانواده و به ویژه نسبت به سخنان همسر باشد، کانون خانواده را گرم و صمیمی نگه می دارد.

پیامبر اکرم ﷺ در نکوهش قطع کلام دیگران می فرماید:

۱. «مَنْ تَكَلَّمَ، أَنْصَتُوا لَهُ حَتَّى يَفْرَغَ». معانی الاخبار، ص ۸۳.

۲. «مِنْ السُّؤْدِدِ الصَّبْرُ لِاسْتِمَاعِ شَكْوَى الْمَلْهُوفِ». تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۱۰۳۶۲.

«مَنْ عَرَّضَ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ الْمُتَكَلِّمِ فِي حَدِيثِهِ فَكَأَنَّمَا حَدَسَ وَجْهَهُ؛ هِرْكَسِ كَلَامِ بَرَادِرِ مُسْلِمَانِش رَا كِه دَر حَالِ سَخْنِ كُفْتَنِ اسْتِ. قَطْعِ كَنْدِ مَانَنْدِ اَيْنِ اسْتِ كِه رُوى او رَا خِرَاشِيْدِه اسْتِ»^۱.

پس از تمام شدن صحبت بهتر است برای تقویت و تشویق همسر خویش چنین گفته شود: «متشکرم که به حرف‌هایم گوش دادی»، «حرف‌های زیادی برای گفتن داشتم، اینک حالم بهتر شده است»، «حالا احساس بهتری دارم»، «باید این حرف‌ها را با تو در میان می‌گذاشتم»، «از این که کمک کردی تا حرفم را بزنم، از تو متشکرم»^۲.

آرا سگر

آرایش و زیبایی هم در آقایان هم در بانوان، افزون بر عفت و پاک‌دامنی در زن و شوهر، موجب انس، الفت، عشق و علاقه بیشتر همسران به یکدیگر می‌شود. علاقه به زیبایی جزء فطرت آدمی است و ذات انسان به دنبال خوشگلی و خوش‌تیپی است و به هر چه و هر کس که آراسته و مرتب باشد علاقه و میل دارد. از این رو همسران باید با بهترین وضع ظاهری جلوی همسر خود ظاهر شوند. رسول خدا ﷺ ضمن نکوهش درهم‌ریختگی برخی همسرانشان و ژولیده بودن ایشان، خطاب به یکی از ایشان می‌فرمود:

۱. الکافی، ج ۲، ص ۶۶۰.

۲. معماری عشق پایدار، ص ۲۳۴.

«مَا لِي أَرَاكِ شَعْنَاءَ مَرْهَاءَ سَلْتَاءَ؛ چرا تو را ژولیده مومی بینم و در اثر نکشیدن سرمه، چشمت سفید شده است و چرا خضاب^۱ نمی کنی؟»^۲.

شخصی گوید به دیدار امام رضا علیه السلام شرفیاب شدم و دیدم محاسن شریفشان رنگ شده است. گفتم: فدایتان شوم، شما نیز خضاب (رنگ) کردید! حضرت فرمود:

«آری، رنگ کردن محاسن ثواب دارد. آیا نمی دانید خضاب کردن شوهر بر عفت و پاک دامنی همسرانش می افزاید؟ آیا تو دوست داری وقتی بر همسرت وارد می شوی، او همان گونه که پیش از این و هنگام ترک کردنش دیده بودی، باشد؟ گفتم: نه. حضرت فرمود: همسرت نیز چنین است.»^۳.

همچنین امام باقر علیه السلام می فرمایند:

«زن ها دوست دارند مردها را همان گونه آراسته ببینند که مردها دوست دارند زن ها را آن گونه آراسته ببینند.»^۴.

شخصی به امام رضا علیه السلام گفت: شما خضاب کرده اید! حضرت فرمودند:

۱. خضاب، رنگ کردن موی سروصورت و نیز دست و پا با موادی نظیر حنا است.

۲. بحار الانوار، ج ۴۲، ص ۱۷۴، باب ۱۲۴.

۳. عَنْ دُرْوَانَ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الثَّانِي عليه السلام فَإِذَا هُوَ قَدِ اخْتَضَبَ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدِ اخْتَضَبْتَ فَقَالَ نَعَمْ إِنَّ فِي الْخَضَابِ لِأَجْرًا أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ التَّهْمِيَّةَ تَزِيدُ فِي عَفَةِ النِّسَاءِ أَيْشْرُكَ أَنَّكَ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَرَأَيْتَهَا عَلَى مِثْلِ مَا تَرَكَ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ تُكُنْ عَلَى تَهْمِيَّةٍ قَالَ قُلْتُ لَأَقَالَ هُوَ ذَاكَ. مكارم الاخلاق، ص ۷۹.

۴. عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: النِّسَاءُ يُحِبُّنَ أَنْ يَرَيْنَ الرَّجُلَ فِي مِثْلِ مَا يُحِبُّ الرَّجُلُ أَنْ يَرَى فِيهِ النِّسَاءَ

مِنَ الزَّيْنَةِ». مكارم الاخلاق، ص ۸۰.

«آری، با حنا و گیاه و سِمه خضاب کردم. آیا نمی دانی که خضاب ثواب دارد؟ زن (همسرت) دوست دارد تو را همان گونه، آماده و آراسته ببیند که تو دوست داری او را همان گونه، آراسته ببینی، بدون شک بسیاری از زنان دامن عفتشان آلوده شده و علت خروج آنان از دایره عفاف و آلوده شدنشان به مفاسد و فجور چیزی نیست جز اینکه شوهرانشان خود را برای آنان کمتر آراستند.»^۱

پیشتر

از خودم بوی تو می آید و این نیست عجب

هر چه را با نَگِل و با مُشک نهی، گیرد بو^۲
جلسه پاک سازی را جزء برنامه های مستمر زندگی قرار دهید. در آن جلسه از خوبی ها، نیکی ها، زحمت و رحمت های که برای شما انجام داده تقدیر و تشکر کنید و مسائلی که در طول هفته باعث ناراحتی و کدورت شده را مطرح و از آن عذرخواهی و یا گره آن ها را باز کنید. نگذارید مسئله ای بدون جواب باقی بماند چراکه ممکن است همین مسائل کوچک تبدیل به کوهی از کدورت شود. پیامبر خوبی ها حضرت محمد ﷺ می فرماید:

۱. الْحَسَنُ بْنُ جَهْمٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ حَضَبْتَ قَالَ نَعَمْ بِالْحِنَاءِ وَالْكَتْمِ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ فِي ذَلِكَ لِأَجْرٍ إِنَّهَا تُحِبُّ أَنْ تَرَى مِنْكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ أَنْ تَرَى مِنْهَا يَغِي الْمَرْأَةَ فِي التَّهَيُّتِ وَلَقَدْ خَرَجَنَ نِسَاءٌ مِنَ الْعَفَافِ إِلَى الْفُجُورِ مَا أُخْرِجَهُنَّ إِلَّا قَلَّةٌ تَهَيُّوْا زَوَاجِهِنَّ. مكارم الاخلاق، ص ۸۱.

۲. سیف فرغانی.

«جُلُوسُ الْمَرْءِ عِنْدَ عِيَالِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ اعْتِكَافٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا؛

نشستن مرد نزد زن و فرزندش، نزد خداوند متعالی از اعتکاف در این مسجد من محبوب‌تر است»^۱.

اساساً هم‌نشینی با همسر برای طرفین، به‌ویژه اگر فنون و شگردهای هم‌نشینی را بلد باشند بسیار مفید و تأثیرگذار است. مطالعه این روش‌ها و فنون رفتاری و گفتاری برای هم‌نشینی و هم‌صحبتی که در برخی منابع و کتب مربوط به خانواده و همسران جمع‌آوری شده است، به‌شدت برای همسران جوان توصیه می‌شود.

ادب در رفتار

ادب خرجی ندارد ولی همه چیز را می‌خرد^۲.

رعایت ادب در زندگی خانوادگی از اصول و پایه‌های خانواده است. ادب نتیجه تربیت درست و نشان وجود فضایل اخلاقی است. برترین شاخص برای قضاوت افراد درباره شخصیت انسان، همین ادب و نزاکت اوست. همسران با ادب هیچ‌گاه باهم پرخاشگری نمی‌کنند و از به‌کار بردن واژه‌های رکیک و ناپسند دوری می‌جویند. ایشان همدیگر را بانام‌های نیک و لقب‌های شایسته صدا می‌زند و حریم خود و خانواده را حفظ می‌کنند. در متون تاریخی و حدیثی

۱. مجموعه ورام، ج ۲، ص ۱۲۲.

۲. داستان نامه بهمنیاری، ص ۷۳.

درباره برخورد مؤدبانه و کریمانه حضرت امام حسن مجتبیٰ علیه السلام با کنیزی که به ایشان دسته گلی را هدیه داده بود چنین نقل شده است:

«یکی از کنیزان امام حسن علیه السلام دسته گلی به ایشان تقدیم کرد. امام به او فرمود: تو در راه خدا آزادی! دلیل این کارشان را پرسیدم. فرمود: خداوند، ما را [این گونه] ادب آموخته است، آنجاکه {در قرآن کریم} می‌گوید: «و چون احترام شُدید، به بهتر از آن، پاسخ گوئید» و بهتر از هدیه او، آزادی او بود!»^۱.

همچنین امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

«لَا يَزَالُ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يُورِثُ أَهْلَ بَيْتِهِ الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ الصَّالِحَ حَتَّى يُدْخِلَهُمُ الْجَنَّةَ جَمِيعًا؛ مؤمن همواره خانواده خود را از دانش و ادب شایسته بهره‌مند می‌سازد تا همه آنان را وارد بهشت کند.»^۲.

البته باید توجه داشت که ارتباط نزدیک و صمیمی همسران نباید موجب زیر پا گذاشتن آداب و نادیده گرفتن حریم ادب و احترام شود.

دست پر به خانه آمدن

از محبت سنگ روغن می‌شود   بی محبت موم آهن می‌شود

۱. «حَيْثُ جَارِيَةٌ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بِطَاقَةِ رَيْحَانٍ فَقَالَ لَهَا أَنْتِ حُرَّةٌ لَوْ جِئَهُ اللَّهُ فَقُلْتُ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ أَدَبَنَا اللَّهُ تَعَالَى فَقَالَ «إِذَا حُبَيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا» {نساء/ ۸۵} وَكَانَ أَحْسَنَ مِنْهَا إِغْتَابُهَا».

مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۱۸.

۲. دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۸۲.

از محبت حُزن شادی می‌شود و از محبت غول هادی می‌شود^۱ دست پر به خانه برگشتن جزء رفتاری است که خداوند آن را دوست دارد و لازمه این کار سعی و تلاش مرد در بیرون از خانه است. هدف از این رفتار خوشحال کردن خانواده است و چه بسا با کوچک‌ترین خرید دل و قلب همسر شاد گردد. رسول خدا ﷺ در اهمیت این موضوع می‌فرماید:

«خدای عزوجل اخلاق بنده‌ای را دوست دارد که وقتی از بازار برمی‌گردد چیزی در آستینش داشته باشد و برای خانواده‌اش بیاورد و آنان را با آن خوش حال سازد که خداوند، به وسیله آن بنده، بر ملائک مباحات می‌کند.»^۲

اسقبال و بدرقه

از محبت نیش نوشی می‌شود و از محبت شیر موشی می‌شود
از محبت سُقم صحت می‌شود و از محبت قهر رحمت می‌شود^۳

از زیباترین روش‌های عملی ابراز عشق، به هنگام ورود یا خروج همسر، پیشواز و بدرقه کردن است؛ که لازمه آن توجه به شخصیت و ارزش همسر است.

رسول خدا ﷺ در بیانی شیوا می‌فرمایند:

۱. مولوی.

۲. «إن الله عزو جل لیحب الرجل من خلقه اذا انصرف من سوقه فیاخذ شیئاً فی کُمه لعیاله فیفرحوا

به فیباهی الله به الملائکه». الفردوس، ج ۱، ص ۱۶۸. به نقل از رضایت زناشویی، ص ۲۰۸.

۳. مولوی.

«حَقُّ الرَّجُلِ عَلَى الْمَرْأَةِ... أَنْ تَسْتَقْبِلَهُ عِنْدَ بَابِ بَيْتِهَا فَتُرْحَبَ بِهِ؛ حَقُّ مَرَدٍ بَرِّ زَنِّ أَنْ اسْتَبَدَّ بِهِنَّ هِنْكَامَ وِرْوُدِ مَرَدٍ بَهْ خَانَهْ؛ تَا جَلْوَى دَر بَه اسْتَقْبَالِ او بَرُوْد و بَه او خُوش اَمَد بَگوید»^۱.

در منابع تاریخی درباره برکات استقبال و بدرقه همسر توسط همسر از زبان مبارک رسول مکرم اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ چنین نقل شده است:

مردی خدمت رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عرضه کرد: همسری دارم که هنگام ورودم به خانه به پیشوازم می‌آید و زمان خروج مرا بدرقه و همراهی می‌کند. هرگاه مرا اندوهگین می‌بیند می‌گوید: «نگرانی تو از چیست؟ اگر اندوه تو برای رزق و روزی است که نگران مباش؛ چرا که غیر تو (خداوند) تدارک آن را پذیرفته است و اگر نگران آخرت خویشی، (البته اندوه مبارکی است) خداوند بر اندوه تو بیفزاید». رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ خطاب به آن مرد فرمودند: «بی‌شک خداوند کارگزارانی دارد و همسر تو یکی از کارگزاران خداوند است و اجری برابر با نصف پاداش شهدا را دارد»^۲.

استمرار این عمل، رابطه محبت‌آمیز زن و مرد و علاقه ایشان به خانه و خانواده را بیش‌تر و عمیق‌تر می‌کند. به گونه‌ای که وقتی برای مدتی کوتاه بیرون از خانه به

۱. مکارم الاخلاق، ص ۲۱۴.

۲. جاء رجل إلى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فقال إن لي زوجة إذا دخلت تلقتني وإذا خرجت شيعتني وإذا رأني مهنوماً قالت ما يهنمك إن كنت تهتم لرزقك فقد تكفل لك به غيرك وإن كنت تهتم بأمر آخرتك فزادك الله همًا فقال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إن لله عمالاً وهذه من عماله لها نصف أجر الشهيد. كتاب من لا يحضره الفقيه،

کاری سرگرم باشد، هر چه زودتر درصدد بازگشت به خانه است تا در کنار همسر و دیگر اعضای خانواده آرام گیرد و تجدید قوا کند.

برای پیشواز و بدرقه آثاری بسیاری شمرده‌اند از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: نجات از انواع رنج‌ها و خستگی‌های روحی و روانی، آرامش و اطمینان خاطر همسران، دل بستگی بیشتر همسران به زندگی؛ استحکام بنیان خانواده، الگو گرفتن فرزندان از این رفتار پسندیده، افزایش و تعمیق روابط عاشقانه همسران و خشنودی و رضامندی خداوند و...

مدیریت خولاسترها

تو خاکی، چو آتش مشوتند و تیز!

روابط زناشویی فراز و نشیب‌های بسیار دارد؛ و آنچه اهمیت دارد رعایت حقوق دیگران است. از این رو لازم است همسران چنان ادب و احترام متقابل را مراعات کنند که هیچ‌گاه یکدیگر را به خشم نیاورند و در قبال خواسته‌های معقول و منطقی طرف مقابل، نافرمانی نکنند.

امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام فضای حاکم بر زندگی خویش با حضرت فاطمه زهرا علیها السلام را چنین گزارش می‌کند:

«فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتَنِيهَا وَلَا أَكْرَهْتَنِيهَا عَلَىٰ أَمْرٍ حَتَّىٰ قَبَضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا وَلَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنْكَشِفُ عَنِّي الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ؛

به خداوند سوگند، تا زمانی که زهرا عَلَيْهَا زنده بود او را در امری خشمگین نکردم و بر هیچ کاری وادارش نساختم. فاطمه عَلَيْهَا نیز مرا هیچ گاه خشمناک نساخت و در هیچ امری مرا نافرمانی نکرد فاطمه در زندگی با من چنان بود که وقتی به چهره مبارکش نگاه می کردم. همه غم ها و غصه ها از قلبم پاک می شد.^۱

رفع غم و غصه

چهره و برخورد مناسب و شاد داشتن خود نوعی ابراز محبت است. از نکات ارزنده و جالب توجه ی زندگانی حضرت فاطمه زهرا عَلَيْهَا با حضرت امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ همین نکته است؛ که حضرت علی عَلَيْهِ رفتار حضرت زهرا عَلَيْهَا را چنین توصیف می کند:

«وَلَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنَكَّشِفُ عَنِّي الْهُمُومَ وَالْأَحْزَانَ؛ فاطمه در زندگی با من چنان بود که وقتی به چهره مبارکش نگاه می کردم. همه غم ها و غصه ها از قلبم پاک می شد.»^۲

همچنین رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به اهمیت این مسئله چنین بیان داشته اند:

۱. بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۴.

۲. کشف الغمه، ج ۱، ص ۳۶۳.

«مرد مسلمان پس از اسلام فایده‌ای برتر و والاتر از همسری مسلمان به دست نیاورده است که هرگاه به او می‌نگرد سراسر وجودش از شادی و سرور لبریز می‌گردد»^۱.

و بالاخره امام مهربانی‌ها حضرت رضا علیه السلام می‌فرمایند:
«مَا أَفَادَ عَبْدٌ عَبْدَهُ خَيْرًا مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِذَا رَأَاهَا سَرَّتْهُ؛ برای مرد هیچ چیز بهتر از زن شایسته نیست که هرگاه شوهرش او را ببیند، شاد گردد»^۲.

عدم تجسس

برای اینکه زندگانی خوشی داشته باشید از برخی سؤالات از همسران چشم‌پوشی کنید. نیازی نیست تمام جزئیات رفت‌وآمد همسران را زیر ذره‌بین بگیرید و بازجویی کنید. برای هرانسانی رخدادهایی روی می‌دهد که شخص در آن دخالتی ندارد. پشت ترافیک ماندن و دیر رسیدن، خرابی گوشی تلفن و... صدها مشکل دیگر.

مرا بیشتر دوست داری یا مادرت؟ چند تا خواستگاری داشتی؟ قبل از ازدواج با من به چه کسی علاقه داشتی؟ چرا تلفن را جواب ندادی؟ چرا دیر آمدی؟ چرا این قدر می‌خوابی؟ چقدر پول خرج کردی؟ چرا جواب خواهرت را ندادی؟ و...

۱. «مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمًا فَايْدَةً بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجَةٍ مُسْلِمَةٍ تَسْرُهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا». الكافي، ج ۵،

با این دسته از سؤالات عشق و علاقه خود را به همسر از بین می‌برید و مانع خوشبختی و شادکامی خانواده می‌گردد.

قرآن مجید در این باره می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِن تُبَدَّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از چیزهایی نپرسید که اگر برای شما آشکار گردد. شمارا ناراحت می‌کند.»^۱

بخش دوم:

محبت و لذت

غیر مستقیم

شاید زیاد اتفاق افتاده باشد که ما رفتارهایی را نسبت به افرادی که به ایشان علاقه داریم انجام می‌دهیم. ظاهر و گونه‌ی رفتار طوری نیست که به طور مستقیم پیام محبت‌آمیزی از آن برداشت شود؛ اما اگر به خوبی تحلیل و بررسی شود، منشأ شکل‌گیری آن رفتار نسبت به دیگری محبت و علقه‌ای است که انسان نسبت به او دارد؛ مثلاً دفاع کردن از کسی، ایثار و از خودگذشتگی به نفع دیگری، عفو و گذشت، هزینه کردن مال و یا آبرو، احترام گذاشتن به اطرافیان و افراد منتسب به طرف مقابل و نظایر آن، مواردی از رفتار انسان نسبت به دیگری است که منشأ شکل‌گیری و انجام آن عشق و علاقه به طرف مقابل است. این نوع ارتباط طرفینی در خانواده میان اعضای خانواده به ویژه همسران، نه تنها همان پیام را دارد، بلکه دارای اثرات محبت‌آمیز بسیار بیشتر و عمیق‌تری است. در این قسمت به مواردی از این نوع رفتارها اشاره می‌کنیم:

سلام کردن

گفت پیغمبر سلام آنگه کلام^۱.

به بیان حضرت امام باقر علیه السلام، سلام نامی از نام‌های خداوند است^۲.

۱. مولوی.

۲. قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام سَلَّمَ عَمَّا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ هُوَ فِي الصَّلَاةِ فَرَدَّ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ. (ابن بابویه، محمد بن علی، من لا يحضره الفقيه - قم، چاپ: دوم، ۱۴۱۳ ق. ج ۱؛ ص ۳۶۸) نیز فرمودند: إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ فَأَفْسُوهُ بَيْنَكُمْ؛ سلام، یکی از نام‌های خدای متعال است، پس آن را میان خود رواج دهید. مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۳۶۳.

با سلام کردن، سرآغاز صلح و صفا و صمیمیت را تقدیم می‌کنیم. همسران با سلام کردن به همدیگر و پیش کش کردن چنین کلامی مقدس و چنین دعایی پرمغز، به یقین بهترین شیوه اکرام و احترام را در قبال یکدیگر خواهند داشت.

امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام در بیانی گویا می‌فرماید:

«هرگاه یکی از شما به منزل خود وارد می‌شود باید به خانواده‌اش سلام کند و

بگوید: «السَّلَامُ عَلَیْكُمْ» سلام و درود بر شما (اهل خانه)»^۱.

حضرت علیه السلام نیز در رهنمودی سازنده می‌فرماید:

«عَوْدَ لِسَانِكَ لَیْنِ الْكَلَامِ وَبَدَلَ السَّلَامِ يَكْثُرُ مَحَبُّوكَ وَيَقِلُّ مُبْغِضُوكَ»

به نرم و لطیف گویی و سلام کردن عادت بده تا دوست دارانت زیاد و دشمنانت

اندک گردند»^۲

پند و اندرز

اگر شخصی را دوست بداری برایش دل می‌سوزانی و بهترین را برایش برمی‌گزینی. آنگاه اگر برای وی احساس خطر کنی و یا منفعتی از وی را در خطر بینی، بی‌شک وی را از آن نجات داده و یا هشدارهای لازم را به وی خواهی داد. حضرت امام صادق علیه السلام در پاسخ به این پرسش که چگونه مردان باید خانواده را از عذاب حفظ کنند، فرمودند:

۱. «إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ مَثَلَهُ فَلَیْسَلِمُهُ عَلَیْ أَهْلِهِ یَقُولُ السَّلَامُ عَلَیْكُمْ». الخصال، ج ۲، ص ۲۶۲.

۲. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۹۹۴۶.

«به کارهای نیک امرشان کنید و از اعمال زشت نهی‌شان نمایید، در این صورت شما وظیفه خود را انجام داده‌اید و اگر آنان به توصیه شما توجهی نکنند بر عهده شما نخواهد بود»^۱.

امام علی علیه السلام در تعریف دوست خدایی و حقیقی می‌فرماید:
 «أَحْوَكُ فِي اللَّهِ مَنْ هَدَاكَ إِلَى رَشَادٍ وَنَهَاكَ عَنْ فَسَادٍ وَأَعَانَكَ إِلَى إِصْلَاحِ مَعَادٍ؛
 برادر خدایی تو کسی است که تو را به سوی هدایت راه‌نمایی کند، تو را از فساد بازدارد و بر اصلاح امور معاد، تو را یاری کند»^۲.

البته پند و اندرز در صورتی تأثیرگذار و مثبت است که شرایط آن نیز رعایت گردد؛ خالی از هرگونه، تهمت، تحقیر، تهدید، سرزنش و القاب ناپسند باشد. رعایت شرایط مکانی و زمانی نیز در انتقال پند و اندرز تأثیر بسزایی دارد.

احترام به دوستان همسر

احترام به دوستان همسر، نوعی ابراز عشق و علاقه به همسر است. چراکه دوستان همسر سالیانی با او مانوس بوده و رابطه‌ی صمیمی با وی دارند. از این رو احترام و تکریم آن‌ها، احترام به همسر است. رعایت احترام به دوستان همسر

۱. سُئِلَ الصَّادِقُ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «فُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا» (تحریم ۶) كَيْفَ نَقِيهِنَ قَالَ تَأْمُرُونَهُنَّ وَتَنْهَوْنَهُنَّ قَبْلَ لَهْ إِنْ تَأْمُرُهُنَّ وَنَنْهَاهُنَّ فَلَا يُقْبَلْنَ قَالَ إِذَا أَمَرْتُمُوهُنَّ وَنَهَيْتُمُوهُنَّ فَقَدْ قَضَيْتُمْ مَا عَلَيْكُمْ. (کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۴۴۳).

۲. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۹۶۹۷.

به خوبی درسیره پیامبر رحمت حضرت محمد ﷺ دیده می شود؛ و از جایگاه و اهمیت بالایی برخوردار است.

رسول خدا ﷺ به کسانی که در زمان زندگی همسرشان خدیجه کبری ع با ایشان ارتباط دوستی و رفت و آمد داشتند، احترامی ویژه می نهادند. به طوری که حضرت در پاسخ به شخصی که در این باره از ایشان سؤال کرد چنین فرمودند:

«او (دوست حضرت خدیجه ع) زمان زندگی خدیجه ع نیز پیش من می آمد (من چون آن زمان به سبب دوستی او با خدیجه به وی احترام می کردم، اکنون نیز این کار را کردم)؛ چراکه پاسخ دادن به محبت و احترام دیگران خود نشان دهنده ایمان انسان است»^۱.

همچنین نقل شده است:

هرگاه چیزی به رسول خدا ﷺ داده می شد حضرت ﷺ می فرمود «إِذْهَبُوا بِفُلَانَةٍ فَإِنَّهَا كَانَتْ صَدِيقَةً خَدِيجَةَ؛ از آن برای فلان زن ببرید که او دوست خدیجه ع بود»^۲ و هرگاه گوسفندی را ذبح می کرد از گوشت آن برای دوستان خدیجه ع می فرستاد و می فرمود «إِنِّي أُحِبُّ حَبِيبَهَا؛ من دوستان خدیجه را دوست دارم»^۳.

۱. رُوِيَ أَنَّ عَجُورًا دَخَلَتْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَلْفَفَهَا فَلَمَّا خَرَجَتْ سَأَلَتْهُ عَائِشَةُ فَقَالَ إِنَّهَا كَانَتْ تَأْتِينَا فِي

رَمَنِ خَدِيجَةَ وَإِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ. بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۸.

۲. ادب الفرد، ص ۵۸، به نقل از سیره رسول خدا ﷺ با همسران، ص ۱۷۴.

۳. الاصابه، ج ۸، ص ۱۰۳، به نقل از سیره رسول خدا ﷺ با همسران، ص ۱۷۴.

توجه رسول خدا ﷺ به دوستان و یاران همسرشان خدیجه کبری عَلَيْهَا پس از گذشت سال‌ها از مرگ ایشان حاکی از احترام فوق‌العاده حضرت به همسرشان در زمان حیات ایشان بوده است. بی‌شک اگر این رویه و سیره مبارکه حضرت، در زمان حیات همسران اجرا شود دارای برکات زیادی در ایجاد الفت و محبت نسبت به همدیگر خواهد بود.

تعریف و تمجید از همسر

ابراز محبت محدود به زمان حضور همسر نیست بلکه عاشق حقیقی در زمان نبود همسرش نیز از او به خوبی و نیکی یاد می‌کند؛ زیرا چنین شخصی همسرش را جزئی از وجود خود دانسته و برای ایشان به شیوه‌ای رفتار می‌کند که دوست دارد با خودش رفتار شود. حتی اگر در ابتدا چنین عشق و علاقه‌ای در میان نباشد، با این رویه این علاقه ایجاد و یا تقویت خواهد شد. حضرت امام صادق عَلَيْهِ به این حقیقت چنین اشاره فرمودند:

«در نبود برادرتان، از او، به بهترین شکلی که دوست دارید در نبودتان از شما یاد کنند، یاد کنید.»^۱

اساساً به بیان رسول خوبی‌ها حضرت محمد ﷺ یاد کردن از نیکی‌های همسر در نبود او، خود از پیامدهای عشق و علاقه به اوست و وقتی این محبت

۱. «ادْكُرُوا أَحَابَتَكُمْ إِذَا غَابَ عَنْكُمْ بِأَحْسَنِ مَا تُحِبُّونَ أَنْ تُذَكَّرُوا بِهِ إِذَا غَبْتُمْ عَنْهُ». الامالی (طوسی)، ص

این گونه ابراز شود و همسر بعدها متوجه شده و این را رویه همسرش بداند، فوق العاده خرسند شده و باعث مزید علاقه متقابل خواهد بود. حضرت ﷺ در این باره می فرمایند:

«مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِهِ؛ هرکس چیزی را دوست بدارد، از آن بسیار یاد می کند»^۱.

حفظ اسرار

لب مگشاگرچه در او نوش هاست کز پس دیوار بسی گوش هاست^۲
شکی نیست که: «راز بلبل گل بداند بی شکی»^۳ و لکن می بایست مراقب بود چراکه «هر زبان گوشی و هر گوش زبانی دارد»^۴. پیشوای اول شیعیان حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در تجلیل از صفت برجسته رازداری، آن را بخشی از خوشبختی می دانند:

«الْكَيْمَانُ ظَرْفٌ مِنَ السَّعَادَةِ؛ رازداری، بخشی از خوشبختی است»^۵.

چه خوب است تا ما صندوقچه اسرار خانواده، به ویژه همسرمان باشیم. تا استحکام زندگی و استمرار آن بیمه شود. نیازی نیست هر آنچه بین همسران رخ

۱. مجموعه ورام، ج ۱، ص ۷۴.

۲. نظامی.

۳. عطار.

۴. فوت کوزه گری، ج ۲، ص ۱۰۴۸.

۵. تحف العقول، ص ۲۲۵.

می دهد به دیگری سرایت کند. چراکه ممکن است دیگران با قضاوتی یک طرفه رأی و نظری باطل دهند و زندگی شما را به تباهی و سیاهی نزدیک کنند.

رسول خدا ﷺ درباره لزوم امانت داری زن و حفظ اسرار شوهر و خانواده و نیز برکات و آثار اخروی آن برای هر کدام می فرمایند:

«وقتی زن در خانه شوهر، در حضور و غیبتش حافظ حیثیت او و اسرار خانوادگی اش باشد ... روز قیامت همچون زنان پاک دامنی خواهد بود که صورتی نورانی خواهد داشت. اگر همسر این زن، مؤمن صالحی باشد. خداوند وی را نیز همچنان همسر و همراه او باقی خواهد گذاشت، ولی اگر آن مرد، باایمان از دنیا نرفته باشد، افتخار همسری یکی از شهدای اهل بهشت از آن زن خواهد شد.»^۱

همچنین رسول خدا ﷺ در بیانی دیگر، ارزشمندی همسرانی که حافظ اسرار باشند را چنین توصیف فرمودند:

«مَا اسْتَفَادَ امْرُؤٌ مُسْلِمًا بَعْدَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلَ مِنْ زَوْجَةٍ مُسْلِمَةٍ تَسْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَهَا وَتَحْفَظُهُ إِذَا غَابَ عَنْهَا فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا؛ مرد مسلمان پس از اسلام فایده ای برتر و والاتر از همسری مسلمان به دست نیاورده است. همسری که هرگاه به او می نگرند سراسر وجودش از شادی و سرور لبریز می گردد. هرگاه از او

۱. إِذَا حَفِظْتَ غَيْبَتَهُ حَفِظْتُ [مَشْهَدَهُ] وَ اسْتَوَتْ فِي بَيْتِهَا وَ تَرَبَّيْتُ لِرُؤُوسِهَا وَ أَقَامْتُ صَلَاتَهَا وَ اغْتَسَلْتُ مِنْ جَنَابَتِهَا وَ حَيْضِهَا وَ اسْتِحْضَائِهَا فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كَأَنَّكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِدْرَاءُ يَوْجِهِ مَبِيرٍ فَإِنْ كَانَ رُؤُوسُهَا مُؤْمِنًا صَالِحًا فَهِيَ رُؤُوسُهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مُؤْمِنًا تَرُؤُوسُهَا رُؤُوسٌ مِنَ الشَّهْدَاءِ مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۲۴۴.

چیزی را طلب می کند، از او اطاعت می کند و در رغبت شوهرش، با همه ی وجود از ناموس و مال او پاس داری می نماید»^۱.

دعوت به علم آموزی

به دانش آموختن همسرمان کمک کنیم. او را تشویق و ترغیب کنیم که به دنبال کسب علمی باشد که مفید برای خانواده باشد. اگر در توانمان نیست؛ می توانیم محیط خانواده را برای او آماده کنیم. در اهمیت این موضوع همین بس که رسول خدا ﷺ آن را در رتبه حج و جهاد در راه خدا قرار داده می فرماید:

«هر زنی که در حج و جهاد و طلب دانش به شوهرش کمک کند، خداوند پاداشی به او می دهد که به همسر حضرت ایوب داده است.»^۲.

همسر شایسته علم مفید و ادب را شایسته خانواده خود می داند و محیط را آماده استفاده از این مواهب الهی کرده و یا خود به آن ها تعلیم می دهد. حضرت امام صادق علیه السلام این امر را از فضایل و برجستگی های هر انسان مؤمنی می دانند و می فرمایند:

۱. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۷.

۲. «أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَعَانَتْ زَوْجَهَا عَلَى الْحَجِّ وَالْجِهَادِ أَوْ طَلَبِ الْعِلْمِ أَعْطَاهَا اللَّهُ مِنَ الثَّوَابِ مَا يُعْطِي امْرَأَةً

أَيُّوبَ عليه السلام». مکارم الاخلاق، ص ۲۰۱.

«لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُورِثُ أَهْلَ بَيْتِهِ الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ الصَّالِحَ حَتَّى يُدْخِلَهُمُ الْجَنَّةَ جَمِيعاً؛ مؤمن همواره خانواده خود را از دانش و ادب شایسته بهره‌مند می‌سازد تا همه آنان را وارد بهشت کند»^۱.

دوره‌ها را خانوادگی

مرا با تو نان و نمک خوردن است نشستن همان مهر پروردن است^۲
روز جمعه و ایام تعطیلی را روز خاصی قرار دهید. سعی کنید تمامی اعضای خانواده دورهم جمع شوند دورهم بودن برکات فراوانی دارد. جدا از اینکه محبت‌ها و پیوندها را قوی‌تر می‌کند بسیاری از مشکلات آشکار و پنهان خانواده‌ها نیز حل می‌شود.

رسول خدا ﷺ در باب اهمیت این موضوع حتی دستورالعملی نیز بیان می‌فرماید:

«أَطْرَفُوا أَهَالِيكُمْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ بِشَيْءٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ أَوْ اللَّحْمِ حَتَّى يَفْرَحُوا بِالْجُمُعَةِ؛ خانواده‌تان را در هر جمعه، با مقداری میوه یا گوشت، دورهم جمع کنید تا این که در این روز، خوش حال باشند»^۳.

۱. دعائم الاسلام، ج ۱، ص ۸۲.

۲. فردوسی.

۳. الکافی، ج ۶، ص ۲۹۹.

چه بسا کسانی که به عشق همسرشان صبر می کنند تا با یکدیگر و بر سر یک سفره غذا بخورند؛ و این گونه عشق و علاقه خود را به همسرشان نشان دهند. شادی و لذتی که در صرف غذای دورهمی است در صدها غذای خوشمزه دیگر و در تنهایی نیست.

به فرموده رسول خدا ﷺ خداوند جمع شدن اعضای خانواده دورهم و باهم غذا خوردن را بسیار دوست دارد و به چنین اجتماعی نظر رحمت نگاه می کند:

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُؤْمِنَ وَيُحِبُّ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ وَأَحَبُّ شَيْءٍ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَزِي الرَّجُلَ مَعَ امْرَأَتِهِ وَوَلَدِهِ عَلَى مَائِدَةٍ يَأْكُلُونَ فَإِذَا اجْتَمَعُوا عَلَيْهَا نَظَرَ إِلَيْهِمْ بِالرَّحْمَةِ لَهُمْ فَيَغْفِرُ لَهُمْ قَبْلَ أَنْ يَتَفَرَّقُوا مِنْ مَوْضِعِهِمْ؛ خداوند، مؤمن و خانواده و فرزندانش را دوست دارد و محبوب ترین چیز نزد خداوند این است که مردی را با زن و فرزندش ببیند که بر سفره ای غذا می خورند. هنگامی که آن ها را دور سفره جمع ببیند از روی رحمت بر آن ها نظر کند و پیش از این که از جایشان متفرق شوند، آن ها را ببامزد.^۱

احترام و تکریم فرزند

فرزندان میوه دل والدین هستند و احترام هر یک از زن و مرد به فرزند خویش تقدیر و تشکری است از همسر خود که در تربیت صحیح این فرزند همسر شما نیز نقش مهمی داشته است. از آنجایی که همسران به فرزندانشان خود دلبسته اند و نوردیده آن ها به حساب می آیند. از این رو هر رفتار و گفتار صحیحی نسبت به

فرزندان، بر محبت بین والدین و فرزندان و بین خود همسران می‌افزاید. همچنین تصمیم‌گیری صحیح و مشترک برای آینده سالم و مفید در تربیت و هدایت فرزند نقش تأثیرگذاری در روابط بین همسران و فرزندان دارد.

رسول خدا ﷺ در باب تربیت و تأدیب فرزند توسط پدر و مادرمی فرمایند:

«هیچ پدری به فرزندش، هدیه‌ای بهتر از تربیت نیکو، پیشکش نکرده است»^۱.

نیز رسول خدا ﷺ در سخنی شیوا درباره تکریم و تأدیب فرزندان برکات آن

چنین توصیه می‌فرمایند:

«أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ يُغْفَرُ لَكُمْ؛ به فرزندان خود احترام بگذارید و

آنان را نیکو تربیت کنید تا آمرزیده شوید»^۲.

مأسزه رفاه و آسایش

ببخش و بخور تا توانی درم که جزاین دگر جمله درد است و غم^۳

زمانی که مردان خسته از فعالیت روزمره به خانه بازمی‌گردند، به آرامش روحی و روانی در کنار آسایش جسمی نیازمندند. در چنین وضعیتی، همسر می‌تواند با تدارک وسایل، مانند شربت، دم‌نوش، آب سرد و یا انجام برخی رفتارها مانند ماساژ، در خانه، عشق و علاقه خود را به همسرش ابراز کند. البته نیاز خانم‌ها به

۱. «مَا تَحَلَّى وَالِدٌ وَوَلَدًا مِنْ نُحْلٍ أَفْضَلُ مِنْ أُدَبٍ حَسَنٍ». مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ص ۱۶۵.

۲. مکارم الاخلاق، ص ۲۲۲.

۳. فردوسی.

این مسئله بیش تر از مردان است. اسباب و اثاثیه، لباس وسایل آشپزخانه... برای خانم‌ها بسیار با اهمیت است. از این رو تهیه این وسایل به دست توانای شوهرنشانه عشق و علاقه به همسرش خواهد بود.

امام زین العابدین علیه السلام درباره مهیا کردن اسباب زندگی راحت برای خانواده در سخنی شیوا می‌فرماید:

«أَرْضَاكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَشْبِعُكُمْ عَلَى عِيَالِهِ؛ خداوند از آن کس خشنودتر است که خانواده خود را بیشتر در رفاه و نعمت قرار دهد.»^۱

جوانمرد و خوش خوی و بخشنده باش   چو حق بر تو پاشد تو بر خلق پاش^۲
در حدیثی جالب امام کاظم علیه السلام در باب توسعه بر خانواده و اثر فوق‌العاده آن چنین می‌فرماید:

«يُنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يُوسِّعَ عَلَى عِيَالِهِ كَيْلًا يَتَمَنَّوْا مَوْتَهُ؛ شایسته است که مرد بر خانواده‌اش وسعت (مالی) دهد تا این که آرزوی مرگش را نکنند.»^۳

به گفته سعدی، هر که در زندگی نانش نخورند، در مُردگی نامش نبرند.^۴
از آثار بخشنده بودن جلب محبت دیگران به سوی انسان است و اعضای خانواده، به ویژه همسران از این قاعده مستثنا نیستند. اگر خواهان این هستید که

۱. الکافی، ج ۴، ص ۱۱.

۲. سعدی.

۳. الکافی، ج ۴، ص ۱۱.

۴. سعدی.

محبت دیگری را به دست آورد. سخاوت و بخشش از بهترین و شیرین ترین آن هاست.

هشتمین پیشوای هدایت حضرت رضا علیه السلام درباره لزوم تدارک اسباب رفاه و آسایش خانواده می فرماید:

« سزاوار است که مؤمن در زمستان از خوراک خانواده اش کم کند و بر [چوب و زغال و] وسیله گرم کننده آنان بیفزاید.»^۱.

نقل شده است که امام حسین علیه السلام درباره همسرشان حضرت رباب و دخترشان حضرت سکینه علیهما السلام چنین شعری را سرودند:

لعمرك إنني لأحب دارا   تكون بها سكينه والرباب
أحبهما وأبذل جل مالي   وليس لعاتب عندي عتاب^۲
«من خانه ای را دوست دارم که سکینه (دخترم) و رباب (همسرم) را در بر گرفته است. آن دورا دوست می دارم مالم را در این راه به کار می گیرم و سزاوار سرزنش از سوی کسی نیستم»^۳.

۱. «يُنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ قُوْتِ عِيَالِهِ فِي الشِّتَاءِ وَ يَزِيدَ فِي وَفُودِهِمْ». الكافي، ج ۴، ص ۱۳.

۲. در برخی نسخ به جای «تكون»؛ «تحل و به جای «مالي؛ حالي» دارد. البدايه والنهائيه ج ۸ ص ۲۱۱

۳. بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۴۷. ذكر الاصفهاني في الأغاني ۱۴ / ۱۶۳ و ابن الجوزي في تذكرة الخواص

سخاوت و بخشش از صفات برجسته انسانی است و در همه جا و ارتباط با همه، به ویژه اعضای خانواده پسندیده تر است. حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در مقام بیان آثار بخشش و سخاوت می فرماید:

«السَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ؛ سخاوتمندی چنان مزرعه‌ای محبت به بار می آورد»^۱. همان طور که دانه‌ای می کاریم و در آینده از آن محصول برداشت می کنیم. سخاوت نیز محبت را می نشاند و به زودی ثمره‌ی آن را آشکار می نماید.

رفع نیازها همسر

رزق بر اهل خانه تنگ مکن روزی، او می دهد تو جنگ مکن^۲

خدای مهربان انسان را همراه با برخی نیازمندی‌ها آفریده است؛ که ارضای درست و کامل این نیازها، موجب شکوفایی استعدادها می شود. ازدواج یکی از راه‌های درست ارضای برخی از این نیازهاست. زمانی که مرد یا زن با کمک همسرش به ارضای نیازی موفق می شود، حالتی از رضامندی درونی در وی ظاهر می شود. لذا بر آوردن نیازهای همسر به گونه‌ای ابراز علاقه و محبت به وی است. درباره لزوم بر آوردن نیازهای ضروری خانواده و نکوش رفتارهایی مغایر با آن، در سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنین گزارش شده است:

۱. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ح ۸۵۲۱.

۲. اوحدی مراغه‌ای.

سه زن، نزد پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمدند. یکی از آنان گفت: شوهرم گوشت نمی خورد. دومی گفت: شوهرم بوی خوش استشمام نمی کند. سومی گفت: شوهرم با زنان، نزدیکی نمی کند. رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، درحالی که ردایش را می کشید، بیرون آمد و بر منبر شد و حمد و ثنای الهی را به جا آورد. سپس فرمود: «چه شده است که گروهی از یارانم گوشت نمی خورند، بوی خوش نمی بویند و با زنان، هم بستر نمی شوند؟! به درستی که من گوشت می خورم، بوی خوش می بویم و با زنان همبستر می شوم. پس هر که از راه و رسم من روی بگرداند، از من نیست»^۱.

تأسیخ آرامش و اطمینان

ایجاد فضایی پر از آرامش، اطمینان و اعتماد حاکی از محبت و عشق است. همسران، که کارگردان اصلی خانواده هستند، باید خانواده را به گونه ای مدیریت کنند که همه اعضا در آن احساس اطمینان خاطر داشته و به همدیگر اعتماد کامل داشته باشند. اگر بین اعضای خانواده، به ویژه همسران، عشق و محبت حاکم باشد، محصولی جز فضایی اطمینان بخش و مورد اعتماد نخواهد داشت. این

۱. «إِنَّ ثَلَاثَ نِسْوَةٍ آتَيْنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِحْدَاهُنَّ إِنَّ زَوْجِي لَا يَأْكُلُ اللَّحْمَ وَ قَالَتِ الْآخَرَى إِنَّ زَوْجِي لَا يَسْتَمُّ الطَّيِّبَ وَ قَالَتِ الْآخَرَى إِنَّ زَوْجِي لَا يَقْرُبُ النِّسَاءَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحُرِّ رِدَاءِهِ حَتَّى صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ مِنْ أَصْحَابِي لَا يَأْكُلُونَ اللَّحْمَ وَ لَا يَسْتَمُّونَ الطَّيِّبَ وَ لَا يَأْتُونَ النِّسَاءَ أَمَا إِنِّي أَكَلْتُ اللَّحْمَ وَ أَشَمُّ الطَّيِّبَ وَ آتَيْتُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي فَلَيْسَ مِنِّي». الكافي، ج

همان ایدالی است که مورد نظر اولیای دین است. از حضرت امام محمد باقر علیه السلام در این ارتباط چنین گزارش شده است:

امام باقر علیه السلام به یکی از یاران می فرماید: «آیا شده است که یکی از شما بیاید و دست در کیسه برادرش کند و آنچه نیاز دارد از آن بردارد و او مانعش نشود؟ گفتم: چنین چیزی در میان خودمان سراغ ندارم. امام باقر علیه السلام فرمود: پس هنوز به هیچ چیزی نرسیده اید گفتم: در این صورت همه هلاک شده ایم. فرمود: هنوز این مردم خردهایشان کامل نشده است.»^۱

کنج قناعت

قناع بودن و دقت در استفاده از وسایل زندگی و هزینه کردن آن، خود نوعی کمک و ابراز علاقه به همسراست. همسری که قناع است و به «دار و ندار» همسری سازد در حقیقت علاقه و محبت خود را به زندگی و همسرش نشان می دهد. در اهمیت این امر در خانواده همین بس که حضرت امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید:

«أَنْعَمُ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ مَنَحَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْقَنَاعَةَ وَ أَصْلَحَ لَهُ زَوْجَهُ؛ بهترین زندگی از آن کسی است که خداوند، به او قناعت بخشیده و همسری شایسته، روزی اش کرده است.»^۲

۱. امام باقر علیه السلام: «أَيُّجِيءُ أَحَدَكُمْ إِلَى أَخِيهِ فَيُدْخِلُ يَدَهُ فِي كَيْسِهِ فَيَأْخُذُ حَاجَتَهُ فَلَا يَدْفَعُهُ فَقُلْتُ مَا أَعْرِفُ ذَلِكَ فِينَا قَالَ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام فَلَا شَيْءَ إِذَا قُلْتُ فَأَلْهَكْتُ إِذَا قَالَ إِنَّ الْقَوْمَ لَمْ يُعْطُوا أَحْلَامَهُمْ بَعْدُ». الكافي، ج ۲، ص ۱۷۲.

۲. تصنیف غررالحکم و درر الکلم، ح ۹۰۷۶.

آن حضرت عَلَيْهِ السَّلَامُ در بیانی دیگر می فرماید:

«أَطْيَبُ الْعَيْشِ الْقَنَاعَةُ؛ خوش ترین زندگی، زیستن همراه با قناعت است.»^۱

تواضع و فروتنی

افتادگی آموزاگر طالب فیضی هرگز نخورد آب زمینی که بلند است

تواضع و فروتنی از خصال نیک و فضایل برجسته انسانی و نشانه فضل برتری انسان است. انسان متواضع در نظر همه بزرگ جلوه می کند و همیشه چنین انسان هایی از نگاه دیگران در هاله ای از احترام دیده می شوند. در اهمیت تواضع همین بس که به فرموده امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ وقتی خداوند پیامبر بزرگوار خود، یعنی نبی مکرم اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ را بین انتخاب تواضع بندگی و رسالت و بین پادشاهی و رسالت مخیر گردانید، رسول خدا تواضع بندگی و رسالت را برگزیدند.^۲ و به همین جهت آن بزرگ مرد در زندگی و اخلاق فردی و اجتماعی به چنان مقام عظیمی دست یافتند که خداوند در مقام ستایش ایشان می فرماید:

«وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقِي عَظِيمٌ»^۳

۱. همان، ح ۸۹۸۲.

۲. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَذْكُرُ أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَلِكًا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُخَيِّرُكَ أَنْ تَكُونَ عَبْدًا رَسُولًا مُتَوَاضِعًا أَوْ مَلِكًا رَسُولًا قَالَ فَتَنَظَّرَ إِلَى جَبْرِئِيلَ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ أَنْ تَوَاضَعَ فَقَالَ عَبْدًا مُتَوَاضِعًا رَسُولًا فَقَالَ الرَّسُولُ مَعَ أَنَّهُ لَا يَنْقُضُكَ مِمَّا عِنْدَ رَبِّكَ شَيْئًا قَالَ وَمَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ.

کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - الإسلامية) - تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ ق. ج ۲؛ ص ۱۲۲.

۳. نجم/۴.

این چنین بود که بسیاری از مردمان خشن عصر جاهلیت اسیر آن خلق عظیم شدند و عاشقانه برمداران سراج منیر جمع شدند و به اعلیٰ علین باریافتند.

تواضع و فروتنی دارای چنین آثار و برکاتی است؛ بنابراین، از جمله آثار تواضع جلب محبت دیگران است. آدمی زاد به انسان‌های فروتن و متواضع گرایش و علاقه بیشتر دارد تا به افراد گردن‌کش و متکبر. به بیان حضرت مولیٰ امیرالمؤمنین علی علیه السلام عشق و محبت میوه تواضع است:

«ثَمَرَةُ التَّوَّاضُعِ الْمَحَبَّةُ؛ ثَمَرَةُ فِرْوَتْنِي مَحَبَّتُ اسْت»^۱.

نیز آن حضرت علیه السلام می‌فرماید:

«إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْظُمَ مَحَاسِنُكَ عِنْدَ النَّاسِ فَلَا تَعْظُمَ فِي عَيْنِكَ؛ اِغْرُ خَوَاسِطِي

خوبی‌هایت نزد مردم بزرگ جلوه کند، آن‌ها را بزرگ نبین!

آئینه همسرباشیم

تاج سر من، خاک ره پای کسی است   کو، چشم مرا به عیب من بینا کرد^۲

آدمی آن کس را که دوست داشته باشد عیب‌هایش را به وی می‌گوید تا اینکه

گل بی عیب شود؛ و شایسته است در بیان عیب اول به خود نگاهی اندازیم که

۱. همان، ح ۵۱۷۹.

۲. همان، ح ۵۱۴۳.

۳. ابوسعید ابوالخیر.

خالی از آن باشیم و دوم اینکه شرایط بیان آن را آموخته باشیم. در فرهنگ اهل بیت: بیان عیوب دوستان به خودشان، از اخلاق پسندیده شمرده شده است. امام صادق علیه السلام می فرماید:

«أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عُيُوبِي؛ محبوب ترین برادرانم، کسی است که عیب هایم را به من هدیه کند.»^۱

حضرت امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام در تشبیهی زیبا و گویا بیان عیوب مؤمنین به خودشان را به کارآینه تشبیه فرمودند:

«الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ؛ مؤمن، آینه مؤمن است»^۲.

چون که مؤمن آینه‌ی مؤمن بود   روی او ز آلودگی ایمن بود^۳

از این حدیث و گوهر بار و زیبا ۲۲ نکته ظریف می شود آموخت:

آینه عیب را می گوید. موبه مو می گوید. با وضوح تمام می گوید نه با کنایه و ابهام. بی صدا می گوید. عیب را بی غرض می بیند و می گوید. خوب و بد را باهم می گوید. محسوسات را می گوید (آنچه را دیده می گوید). عیب‌نمایی آینه از روی خیرخواهی است نه به هدف تنقیص و ضربه زدن. در گفتن خجالت نمی کشد. عیب را که دید در حافظه نگه نداشته فراموش می کند تا مگر دوباره ببیند. به همه یکسان می گوید. هر بیشتر نزدیک شوی بهتر می گوید. حال را

۱. الکافی، ج ۲، ص ۶۳۹.

۲. تحف العقول، ص ۱۷۳.

۳. مولوی

می گوید نه گذشته یا آینده. آشکار و واضح می بیند (برای دیدن من کنجکاو نمی کند). شرط دیدنش صافی صداقت است. همه وقت می گوید. همه را می بیند دوست و دشمن. یقین ترین چیزها را می گوید. از نشان دادن خسته نمی شود. هیچ کس از آینه آزرده نمی شود. کمک به اصلاح می کند. اگر شکسته شد باز نشان می دهد.

چنانکه دیده می شود، حضرت در این تشبیه زیبا این همه مطلب و مطالب دیگر را در یک عبارت کوتاه رسانده است. صداقت و خیرخواهی در چنین رفتارهایی موج می زند و بی شک طرفی که صاحب عیب است، به ویژه اگر همسر انسان باشد، چنین برخورد خیرخواهانه و صادقانه و دقیق را، نه تنها به جان می خرد و درصدد رفع آن برمی آید، بلکه این رفتار را نشانه عشق و محبت واقعی و عمیق همسر به خودش می داند و بی شک درصدد جبران آن بر خواهد آمد.

جمع ندر

از آنچه بیان شد، می توان چنین نتیجه گرفت که خانواده متشکل از دو عضو اصلی و رئیسی یعنی زن و شوهر است. این دو، انسان اند و دارای قلبی پذیرای محبت. محبت همان شیرازه ای است که استحکام و تداوم همه خانواده مرهون آن است. اگر بین این دو محبت حاکم باشد، چون دانه ای که در دل زمین حاصلخیز کاشته می شود، در قلوب ایشان جوانه های حیات و زیست سالم شروع به رویش کرده و کم کمک تبدیل به نهالی سترگ و سپس درختی تناور می گردد که ثمرات بی شماری را به بار خواهد آورد. محبت و عشق ورزی در میان اعضای خانواده،

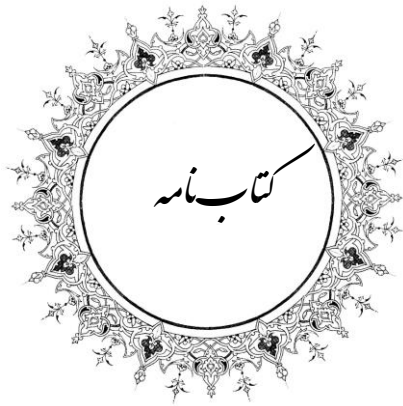
به ویژه دو عضو اصلی و پایه یعنی زن و شوهر، هر چه قوی تر و عمیق تر و بادوام تر باشد، چنان شیرازه ای محکم و قوی، کتاب زندگی را از اندازه و از هم گسیختگی و در نتیجه ورق ورق شدن و هلاکت حفظ کرده و چنان میراثی مثمر و مفید، آیندگان را نیز از برکات آن مستفید خواهد ساخت.

مطالبی که در این نوشتار بیان شد، ارائه برخی راهکارها و توصیه های عملی برای ایجاد عشق و محبت و یا تقویت آن، بین همسران بوده است. توصیه ها و الزاماتی که غالباً در دین مقدس اسلام برای شکل گیری نهاد مقدس و مهم خانواده تدبیر شده است. تمام تلاش ما ارائه این مطالب به استناد برخی آیات شریفه قرآن، روایات اهل بیت، سیره مبارکه ی آن بزرگواران و بعضاً نیز کلمات بزرگان، بوده است تا دارای غنای بیشتری باشد. البته سعی ما ارائه مطالب غنی برگرفته از این منابع، به بیانی ساده تر برای استفاده عموم خوانندگان بود. بی شک متن ارائه شده، با رعایت این دو امر، برای خوانندگان محترم مقبول تر و به عمل کردن به آن نزدیک تر خواهد بود. این همان هدفی است که مدنظر نوشتار حاضر است. باشد تا با عمل به دستورات دین و بزرگان دین سراسر مملو از عشق و دلدادگی با همسران و فرزندانمان داشته باشیم و از عیش گوارایی که خداوند ابزار و امکانات آن را در اختیار ما قرار داده است، بهره مند شویم. ان شاء الله.

ز ما بر محمد علیه السلام

هزاران درود و هزاران سلام

(اسدی طوسی)

* قرآن مجید، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی.

۱. ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، عوالي اللثالی العزیزة فی الأحادیث الدینیة، دارسید الشهداء للنشر، قم، ۱۴۰۵ ه.ق.
۲. ابراهیمی پور، قاسم و همکاران، شاخص های خانواده مطلوب از دیدگاه اسلام، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۹۵.
۳. ابراهیمی پور، قاسم و همکاران، راهبردهای تحکیم خانواده از منظر متون دینی، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۹۵.
۴. ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبة الله، شرح نهج البلاغة لابن ابی الحدید، کتبه آية الله المرعشي النجفي، قم، ۱۴۰۴ ه.
۵. ابن ابی فراس، مسعود بن عیسی، مجموعه وزام، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۶۹ ش.
۶. ابن اشعث، محمد بن محمد، الجعفریات (الأشعثیات)، مكتبة النینوی الحدیثة، تهران، بی تا.
۷. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، جامعه مدرسین، قم، ۱۳۶۲ ش.
۸. ابن بابویه، محمد بن علی، الأمالی (للصدوق)، تابچی، تهران، ۱۳۷۶ ه.ش.
۹. ابن بابویه، محمد بن علی، معانی الأخبار، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۰۳ ه.
۱۰. ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، دفتر انتشارات اسلامی، قم،

۱۱. ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی، دعائم الإسلام، مؤسسه آل البيت عليهم السلام، قم، ۱۳۸۵ ه.ق.
۱۲. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۴ ه.ق.
۱۳. ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی، مناقب آل أبي طالب (لابن شهر آشوب)، محمد بن علی، علامه، قم، ۱۳۷۹ ه.ق.
۱۴. ابن کثیر، البدايه والنهایه، دار احیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۰۸ ه.ق.
۱۵. احمد بن حنبل، مسند احمد بن حنبل، دارصادر، بیروت، بی تا.
۱۶. اربلی، علی بن عیسی، بنی هاشمی، کشف الغمة في معرفة الأئمة، تبریز، ۱۳۸۱ ه.ق.
۱۷. امینی، عبدالحسین، الغدير، دارالکتاب العربی، بیروت، ۱۳۹۷ ه.ق.
۱۸. بحرانی، سید هاشم بن سلیمان، مدينة معاجز الأئمة الإثني عشر، مؤسسه المعارف الإسلامية، ایران؛ قم، ۱۴۱۳ ه.ق.
۱۹. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحة، دنیای دانش، تهران، ۱۳۸۲ ه.ش.
۲۰. پسندیه عباس، رضایت زناشویی، دارالحديث، قم، ۱۳۹۱ ه.ق.
۲۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد، تصنیف غررالحکم ودررالكلم، مصحح: درایتی، مصطفی، دفتر تبلیغات، قم، ۱۳۶۶ ه.ش.
۲۲. حسین خانی، هادی، طعم خوش اخلاق، کانون اندیشه جوان، تهران، ۱۳۹۴ ه.ق.

۲۳. حسین زاده، علی، خانواده موفق، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۹۰.
۲۴. حسین زاده، علی، همسران سازگار، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۸۶.
۲۵. حلوانی، حسین بن محمد بن حسن بن نصر، نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، مدرسة الإمام المهدي، قم، ۱۴۰۸. هـ.
۲۶. حیدری ابهری، غلامرضا، نان و نمک، محراب قلم، تهران، ۱۳۹۰.
۲۷. حیدری، مجتبی، محبت را زندگی کنیم، موسسه، آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۹۲.
۲۸. دشتی برازجانی، عبدالمجید، پرسش‌ها و پاسخ خانوادگی مطهر، کریمه اهل بیت علیهم السلام، قم، ۱۳۹۳.
۲۹. راد، سید مسعود، معماری عشق پایدار در زندگی زناشویی، برادری، تهران، ۱۳۸۹.
۳۰. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، دارالقلم - الدار الشامیة، بیروت - دمشق، ۱۴۱۲ هـ. ق.
۳۱. راوندی کاشانی، فضل الله بن علی، النوادر (للاوندی)، دارالکتاب، ایران، قم، بی تا.
۳۲. رحمان دوست، مصطفی، فوت کوزه گری، انتشارات مدرسه، تهران، ۱۳۸۹.

۳۳. رشید پور، مجید، عوامل استحکام خانواده، انجمن اولیاء و مربیان، تهران، ۱۳۸۸.

۳۴. روح‌بخش، سید علی، آئین مهربانی، آهنگ قلم، مشهد، ۱۳۸۵.

۳۵. ریاحی میثم، گلبرگ سبززندگی، اقیانوس معرفت، اصفهان، ۱۳۹۰.

۳۶. سلمانی گواری، ابوالفضل، سیره خانوادگی ائمه معصوم علیهم‌السلام، مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام، ص ۱۳۹۳.

۳۷. شعیری، محمد بن محمد، جامع الأخبار (لشعیری)، شعیری، مطبعة حیدریه، نجف، بی‌تا.

۳۸. شفیع مازندرانی، سید محمد، راز خوشبختی و اعجاز ازدواج، عطرآگین، قم، ۱۳۸۴.

۳۹. شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، منیة المرید، شهید ثانی، زین‌الدین بن علی، مکتب الإعلام الإسلامی، قم، ۱۴۰۹. ه.

۴۰. شیخ حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، مؤسسة آل البيت علیهم‌السلام، قم، ۱۴۰۹ ق.

۴۱. صدری مهدی، آیین دلبری، عطریاس، قم، ۱۳۹۰.

۴۲. طباطبایی یزدی، سید عباس، محبت از منظر قرآن و حدیث، آل فاضل، قم، ۱۳۸۹.

۴۳. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، الشریف الرضی، قم، ۱۴۱۲. ه.

۴۴. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار في غرر الأخبار، المكتبة الحيدرية، نجف، ۱۳۸۵. هـ.

۴۵. طوسی، اسدالله، ارتباط با خداوند در خانواده، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۸۹.

۴۶. طوسی، اسدالله، همسران شایسته، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم، ۱۳۹۱.

۴۷. طوسی، محمد بن الحسن، الأمالي (للطوسي)، دارالثقافة، قم، ۱۴۱۴. هـ.

۴۸. طوسی، محمد بن الحسن، تهذيب الأحكام (تحقيق خراسان)، اراکتب الإسلامیه، تهران، ۱۴۰۷. هـ. ق.

۴۹. طوسی، محمد بن الحسن، مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، مؤسسه فقه الشیعة، بیروت، ۱۴۱۱. هـ. ق.

۵۰. عباسی ولدی، محسن، من دیگرما، ج، ۲، جامعه الزهراء عليها السلام، قم، ۱۳۹۳.

۵۱. عبداللهی، زهرا، سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم با همسران، دفتر نشر معارف، قم، ۱۳۹۲.

۵۲. عزتی وظیفه خواه، م، چهل کلید عاشق ماندن همسران، هم پا، تهران، ۱۳۸۶.

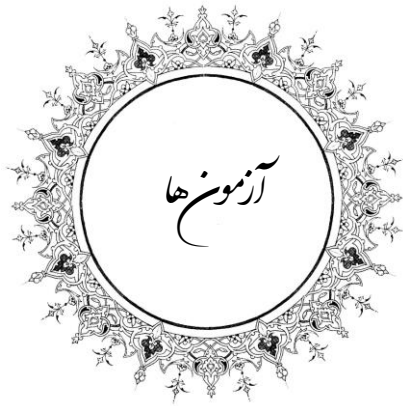
۵۳. عسقلانی، ابن حجر، الاصابه، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵. هـ. ق.

۵۴. علی بن حسام الدین المتقی الهندی، کنز العمال، موسسه الرساله، بیروت، بی تا.

۵۵. عیاشی، محمد بن مسعود، تفسیر العیاشی، المطبعة العلمية، تهران، ۱۳۸۰
ق. ۵.
۵۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دارالکتب الإسلامية، تهران، ۱۴۰۷. ه.
۵۷. لیثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواعظ (للیثی)، دارالحديث، قم، ۱۳۷۶. ش.
۵۸. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام دار
إحياء التراث العربي، بيروت، ۱۴۰۳. ه.
۵۹. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، مرآة العقول في شرح أخبار آل الرسول،
دارالکتب الإسلامية، تهران، ۱۴۰۴. ه. ق.
۶۰. محمدی ری شهری، تحکیم خانواده، دارالحديث، قم، ۱۳۸۷.
۶۱. محمدی ری شهری، دوستی در قرآن و حدیث، دارالحديث، قم، ۱۳۷۹.
۶۲. مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، دارالفکر، قم، بی تا.
۶۳. مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، موسسه آموزشی و پژوهشی امام
خمينی رحمته الله عليه، قم، ۱۳۸۳.
۶۴. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، صدرا، قم، ۱۳۷۲.
۶۵. مفید، محمد بن محمد، الأمالي (للمفيد)، کنگره شیخ مفید، قم، ۱۴۱۳. ق. ه.
۶۶. نوری، حسین بن محمدتقی، مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، مؤسسه آل
البيت عليهم السلام، قم، ۱۴۰۸. ق.

آزمون تشریحی

۱. این مثل اشاره به چیست؟ «مرغ سیاه هم تخم سفید می کند!».
۲. این کلام رسول خدا ﷺ اشاره به چیست؟ «حق مرد برزن آن است که چراغ خانه را روشن نگه دارد و خورد و خوراک برای اهل خانه آماده سازد»؟
۳. رسول خدا ﷺ در خانه خویش وقت خود را چگونه تقسیم کرده بودند؟
۴. مردی از امام صادق ﷺ پرسید: کسی می گوید که دوستت دارم. من از کجا بدانم که {واقعاً} دوستم دارد؟ امام علیؑ در پاسخ چه فرمودند؟
۵. این مثل اشاره به چیست؟ «دست، دست را می شوید هر دو برمی گردند رو را می شویند»
۶. تقسیم کار در خانه بین حضرت علیؑ و حضرت زهراؑ چگونه بود؟
۷. این کلام رسول خدا ﷺ کنایه از چیست؟ «خدای عزوجل اخلاق بنده ای را دوست دارد که وقتی از بازار برمی گردد چیزی در آستینش داشته باشد».
۸. پنج مورد از آثار محبت به همسر را نام ببرید؟
۹. این مثل اشاره به چیست؟ «سوزن همه را می پوشاند و خودش لخت راه می رود».

جاها را خالص‌تر کنید.

۱. امام باقر علیه السلام «اصلاح همزیستی و معاشرت سالم زیستن چنان پیمانانه پُری است که دوسوم آن ..... و یک سوم آن ..... است»؟
۲. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: به یکدیگر دست بدهید که ..... را زیاد می‌کند؟
۳. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «پدرم امام باقر علیه السلام همسری داشت که او را می‌رنجانید؛ اما پدرم او را .....».
۴. «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم هزینه‌ای که برای تهیه ..... می‌دادند بیشتر از هزینه‌ای بود که برای خوراکشان صرف می‌کردند».
۵. «نشستن مرد نزد زن و فرزندش، نزد خداوند متعالی از ..... در این مسجد من محبوب‌تر است»

تستر

۱. این سخن «رُوحِي لِرُوحِكَ الْفِدَاءُ، وَ نَفْسِي لِنَفْسِكَ الْوِقَاءُ؛ جانم به فدایت و خودم به قربانت» از کیست؟

حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَام امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ امام علی عَلَيْهِ السَّلَام

۲. کدام سخن مرد هرگز از قلب زن بیرون نمی رود؟

عاشقتم دوست دارم

تو بهترینی بی تو هرگز

۳. این سخن «پوزش مسلمان را بپذیر و هرگاه عذری ندارد، عذری برای او بتراش» از کیست؟

امام سجاد عَلَيْهِ السَّلَام امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام

امام علی عَلَيْهِ السَّلَام امام کاظم عَلَيْهِ السَّلَام

۴. این سخن از کیست «شکر نعمت از شکر شیرین تر است»؟

سعدی نظامی

داستان نامه بهمنیاری حافظ

۵. این سخن پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اشاره به چیست؟ «هرکس چیزی را دوست بدارد، از آن بسیار یاد می کند»؟

تعریف و تمجید سپاسگزاری

کمک و یاری دوستی

۶. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «هیچ مؤمنی نیست مگر اینکه دُعابه دارد»

مقصود از دُعابه چیست؟

شوخی و مزاح   گشاده‌روئی

دعا کردن   مدارا

۷. بنا بر فرمایش امام علی علیه السلام بهترین هدیه چیست؟

کتاب   دسته گل

پند و اندرز   هیچ کدام

۸. این سخن از کیست؟ «دیدار خویشاوندان باعث ایجاد محبت بین ایشان

می‌گردد».

امام حسن مجتبی علیه السلام   امام علی علیه السلام

امام جواد علیه السلام   امام هادی علیه السلام

۹. این سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم اشاره به چه مطلبی دارد؟ «هرگاه در روز عید

فطر برای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم عطری می‌آوردند، ایشان پیش از هر کس دیگر، به

همسرشان عطر می‌دادند، یا او را خوشبو می‌ساختند»؟

اولویت توجه   هدیه

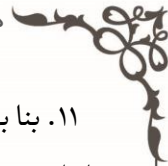
خوشبویی   هیچ کدام

۱۰. بنا بر فرمایش امام علی علیه السلام : چه اعمالی باعث زیاد شدن دوستان و کم

شدن دشمن می‌شود؟

سلام کردن و نرم‌گویی   تغافل و همدلی

بخشش و هدیه دادن   شوخی و گشاده‌روئی

۱۱. بنا بر فرمایش حضرت سجاد علیه السلام: «خداوند از آن کس خوشنودتر است که خانواده خود را بیشتر...»

در رفاه و نعمت قرار دهد   به آنان مهر و محبت کند

در کنار آنان باشد   هیچ کدام

۱۲. بنا بر فرمایش امام علی علیه السلام خوش ترین زندگی همراه با چیست؟

محبت   قناعت

همدلی   توکل

۱۳. این سخن از کیست؟ «به مؤمن، برای هر چیزی، پاداش داده می شود، حتی برای لقمه ای که در دهان گذارد.»

امام باقر علیه السلام   رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

امام رضا علیه السلام   امام جواد علیه السلام